

*L. Thomas Konom
Nenpunës në Zyrië e Spoherane
Këdu*

VITI i V — FRUER — MARS, 1933 — Nr. 2-3

NORMALISTI

Jo në dijën, por në
vullnetin e fortë
qëndron vlera
e njeriut.

HERBART.

Drejtimi:
E përkohëshmeja "NORMALISTI,"
Shkolla Normale
Elbasan.

Shtypshkronja "SAIDE," Elbasan
1933

2 copës

Muzeu i Shkollës Normale

M b r e n d i j a

Dedikim i Normalistit për D. Radën	Faqe 1
Gerolamo de Rada dhe Milosau	" 4
Është i nevojshëm libri i këndimit në shkollën fillore ?	" 6
Mësues për herë të parë	" 8
Arsimtari	" 10
Pak fjalë për përgjigjen	" 11
Detyra	" 13
Vjerrsha " V a j e „ e Çajupit	" 16
Provë mësimi — Mësim jete, Arithmetikë	" 18
Provë mësimi — Këngë	" 20
Provë mësimi — Mësim jete	" 22
Provë mësimi — Dituni Natyre	" 24
Provë mësimi — Arithmetikë	" 27
Provë mësimi — Gjuhë	" 30
Provë mësimi — Histori	" 32
Vdekjet	" 34
Bashkëpunimi	" 35
Kopshti dhe Trandafili i zhuritun	" 36
Sporti edhe mjeku	" 39
Vjerrsha për shkolla fillore	" 41
Fjalë të urta	" 42
Anekdotat	" 44
Lajme të Shkollës	" 46
Posta e jonë	

E përkohëshmjat " N O R M A L I S T I „ DEL NJI HERË NË MUEJ.

E botojnë nxënësit e Normales.

r: S. Alliu	'33.	ndihmës V. Muzhofi	'34.
r: Q. Guranjaku	'33.	" " M. Shahinaj	'34.
Arkëtar: J. Dhimitraj	'33.	" " V. Kasso	'35.

**P a j t i m i : për gjashtë numra 2 Fr. ari
Nji numër kushton 2 Lekë.**

Për kujtim e nderim

Ky numër i "Normalistit,, i kushtohet atit t'onë të zhdukun, poetit të madh, Gerolamo De Radës, i cili në këtë muej mbushi tridhetë vjetorin e vdekjes së 'tij.

Etënit t'onë të shdukun.

Gerolamo de Rada.

"Fisi Shqiptar nuk do të shuhet;
gjaku i Shqiptarit nuk do të humbasi,,
(G. de Rada)

Kanë kalue tridhetë vjetë ç'prej vdekjes së vjershtorit të math, atdhetarit Shqiptar në zà e letrarit të vjefshëm, Gerolamo de Radës. Kanë kalue tridhitë vjet, të cilët mund t'i quejmë vjet harrrese, ç'kur është shdukun fytyra e shkëlqyeme e atij njeriu, i cili e ka mbajtur të gjallë gjithë jetën dashunin për atdheun e 'tij të shumvuejtun, për Shqipnin.

Gerolamo de Rada u-lind në vjetin 1814 në katundin e vogël Macchia n'Itali. Ishte bir'i një prifti dhe mësimet e para i mori në katundin e vet; mësimet e nalta i mbaroi n'universitetin e drejtësis dhe të letrave në Napoli, e mandej e emnuen si profesor i gjuhës Shqipe në "Colegio Albanese,,. qi ishte te qyteti i vogël San-Demitrio-Corone. Këtu, mbassi kryente detyrën si profesor, rrinte i mbyllun në kthinën e vogël të studimit dhe aty punonte dit' e natë pa u-mërzitun edhe shkruente libra për Shqipnin, me anën e të cilëve kallzonte jetën e kalueme të Stërgjyshëve t'onë, trimnit dhe vuejtjet e 'tyne, edhe dëshpërimin e math, qi ndiejshin Shqiptarët e Italis, se ishin larg atdheut të 'tyne

G. de Rada gjithë jetën ka punue për me e përhapun sa më tepër gjuhën Shqipe edhe është i pari, qi e ka studjue lidhjen dhe farefisnin ndërmyjet gjuhës Shqipe dhe gjuhës së vjetër

Pellasge. Si atdhetar, de Rada, gjithmonë rrinte i frymëzue me një fuqi të hyjnueshme dhe me zell të math e pa dâ punonte për krijimin e ndërgegjes kombëtare. Si vjerrshëtor na çfaq me ngjyra të gjalla natyrën e njimendët, tue u-mundue me na kallzue të msheftat e saj dhe të shpirtit të njeriut.

Prej shkrimeve të tij më të përmendun janë. Serafima Topia, copët e një poeme shqipe, Historia e Shqipnis (Italisht), gramatika e gjuhës shqipe, Shqipnia, Skënderbeu, autobiografia e tij e shumë të tjerë. Ka botue edhe një të përkohshme me emnin: "Flamuri,.. Por ajo që quhet kryevepra e de Radës është "Milosau,.. Shkaku, qi e shtyni de Radën me shkruë këtë kryevepër, është ky:

"De Rada na kishte zënë dashuni me vajzën e bariut të tij. Dashunia ishte aq e fortë sanuk i ndahej aspak. Kjo dashuni ka një vleftë të madhe, pse shkakëtoi që de Rada të bëhet vjerrshëtor shqiptar. Siç thamë më sipër, de Rada kishte nisun t'i bënte vjerrshat italisht, mirpo e dashuna e tij, si vajzë katundari, nuk e dinte italishten e sidomos italishten letrare. Pra, qi t'a kuptonte e dashuna e tij, de Rada nisi të bëjë vjerrsha shqip. „ (Dr. Stefan Shundi, „Gazeta e Tiranës,, V. 1-1932)

Në këtë vepër nuk takojmë madhështina e fantazi përtej mendjes së njeriut, por vetëm një pastërti mendimesh gjithmonë të drejta e të thjeshta edhe plot harmoni. Në këtë poeti flet ç'ka veren. Këtu shofim se është tue u-qamë një zemër e pastër, një zemër e njëj truni, që është mbushun me mendime të bukura, e, tue u-fellue më gjatë, kemi me zbulue ngjarjet e botës edhe fytyrën e vërtetë të natyrës dhe të jetës.

Por Milosauin qi e kanë çnuë edhe të huejt, ne Shqiptarët nuk ia dijmë ende vlerën edhe nuk e njofim aspak, sepse deri tashti asnjë nuk është përkujdesun për me botue së paku një blen të ri të kësaj veprë. Kështu kjo vepër, si shumë vepra të tjera, po na shduket pak nga pak e, kur ka me na ardhë ndër mend për me e shtypun përsëri, ndoshta nuk mund ta gjejmë, sepse do të na ketë fluturue fare nga rafti, e atëhere vaj hallit për djersën e shkrimtarit.

G. de Rada ishte njeri i detyrës edhe i pëlqente jeta e veçue me: larg zhurmave dhe larg dëfrimeve. Gjithë jetën ka qenë i vorfën, medje shumë herë i mungonte edhe kafshita e gojës. Me gjithë atë vorfënija nuk ia paksonte aspak dëshirën për pu-

në.

Nga puna e pareshtn, nga dëshpërimet se gjindesh larg atdheut, nga vorfënia e padame edhe nga pleqënia, Gerolamo de Rada u-dobësue nga trupi dhe i erdhi fundi i jetës. Prej dëshpërimit të math, se nuk e pa Shqipnin të lirueme, pak orë përpara vdekjes thirri me zâ të naltë: "**Fisi Shqiptar nuk do të shuhet; giaku i Shqiptarit nuk do të humbasi.**". Edhe më 28 Shkurt—d. m. th. më 28 të k. mueji 1903,—në kohën e mëngjezit, dha shpirt i qetë dhe me ndërgegje të pastër.

Vdekja e de Radës dëshpëroi gjithë ata, qi e njëfshin dhe që ia dijshin vlerën e 'tij e shumë njerës me rëndësi kanë shkruar për veprat dhe për jetën e vjerrshëtorit t'onë. Kushërini i dashun i vjerrshëtorit, Dr. Michel Marchiano-i, në një shkrim, qi ka shkruar për vdekje e de Radës, ndërmjet të tjerave thotë edhe këto:

" . . . De Rada shkoi nga kjo botë i përlun si çdo njeri i shkëlqyem. Por ka me mbetun si një fantazëm, që ka me tmerue anmiqt e Shqipnis, e cila (fantazëm) ka me shkelun me madhështi, tue u kallun frikë të huejve, porsì shpata e të madhit Kastriot, q'i shtynte tej e më tej kordhat e Turqëvet. Gerolamo de Rada ka me mbetun për jetë një lavdi e kombit Shqiptar dhe një symbol i virtytit „

De Rada pra ishte njeri i përlët, i mençun, fillosof, vjerrsh-tor, shkrimtar dhe udhëheqësi më i math Shqiptar i qindvjetorit të XIX.

Por, si Naim Frashëri me shokë, ashtu edhe Gerolamo de Rada vdiq larg atdheut të vet, vdiq pa e pamë Shqipnin të lirë edhe sot eshtnat e 'tij dirgjen në vend të largët, m'atë anë t'Adriatikut. Pra qysh atëhere kanë kalue, si **thamë**, tridhitë vjet në harresë. Themì vjen harrese, se deri më sot fare pak e kemi kujtue; rrallë, fort rrallë, i ka ra puna ndonjenit për me shkruar dishka për veprat e 'tij; s'asht përmendun, po thue, aspak nëpër shkollat, dhe jetëshkrimi i de Radës nuk është shkruar deri sot prej ndonjenit, që e ka njoftun s'afërmì dhe qi i ka studjue mirë veprat e 'tij.

Rinija Shqiptare le ta kujtojë me përunjësi mbas tridhitë vjetësh emnin e njëj ati të 'saj të shdukun dhe le të gjunjëzohet sot përpara kujtimeve të paharrueme të të madhit njeri letrar dhe atdhetar, Gerolamo de Radës.

St. Spasse '32.

Dy buzë të qeshme
 Një herje të bardhë,
 At mbramba dukëshim
 Kangjel i III.
 Ishë e mbramja e Shën Mërisë
 E vashat lëshuame
 Ka të bredhurit, ndër dierë
 Fjissin se ndër vatërat
S'ünë të jatërat të vrërët
 Paru zëj një anangassi
 Ndaheshim aar e limeerë:
 Prttej nata tek na,
 Gadanare bilja zonjash
 Të luajn të përdorme
 Me të nderëm bür buljari
 Engjellit ashtu nder qiellë,
 Më të mirë se njerzit,
 Mbanjën veç hareén e tire.
 Dolla u Rodhë, e kopshtin
 Pam elbit e përfrushur
 Ecnja për nën ullinjte
 Posht, te kroi, me katrë vasha,
 Me të bardhë shqepë në kriet
 Erdhë e bija e Kologresë:
 Dukëshin kallëzë të karpisur.
 Valle— fanmirë kush na duall
 Mbi Rodhën fusha mirë,
 Si vandilje e Arbërit!
 Fanmirë ajo kopilje
 Ka e jema e puthures,
 Çë te krahu t'i pushojë!
 Ka të niset e magjepsur
 Ka Vorea të dejtut
 O ka e bardha Mjesditë?

Është i nevojshëm libri i këndimit në shkollën fillore?

Shumë herë kemi rënë në bisedim me shokët për përdorimin ose jo të librit të këndimit në periudhën e mesme të

shkollës fillore.

Duke u-mbështetur në shkrime të shkruara prej mësonjësve të provuar në lëmë të didaktikës, kemi qënë dhe jemi të mendimit që libri i këndimit të mos perdoret në këto klasa, pse është i padobishëm e i papërshtatëshëm në kohërat e soçme.

Disa mësonjës, të tilla mendime mbi mos-përdorimin e librit të këndimit në periudhën e mesme të fillores, i quajnë paradokse. Këta kanë të drejtë t'i quajnë kështu këto mendime, pse besimi i math, që kanë në mendimet didaktike të vjetëruara, nuk i lë të thonë të vërtetën.

Koha e soçme kërkon të largohemi nga drejtimet pedagogjike të vjetra dhe të hyjmë e të jetojmë në mendimet e ra, të cilat ecin paralel me shvillimin e përparimin e njeriut.

Prandaj me këtë artikull nuk u drejtohem mësonjësve, që mbajnë akoma thesarin e mendimeve pedagogjike të vjetëruara, por shokëve t'orë, mësuesve të rinj që kanë dalë tani nga Normalet ase janë duke dalë dhe u bëjmë këtë pyetje, të cilën e kemi njerrë nga një artikull të shkruar në të përkohshmen italiane "Educazione Nazionale," që e drejton pedagogu i shquar italian, Lombardo-Radice.

Pyeja është kjo: "Nuk mund të mësohet në një shkollë fillore pa tekst këndimi?,"

Mund të përgjegjeni: "A mund një kopshtar të punojë pa vegla e mjeshtëris së 'tij?,"

Po veglat e kopështarit janë shumë të ndryshme nga ato që duhet të përdorë një mësonjës. Mësonjesi i mirë veglën e 'tij, "Ibrin e këndimit," mund ta zavëndësojë me të tjera vegla më të përdorëshme e më të përshtatëshme.

Është e vërtetë që libri i këndimit është koncentracioni në me rëndësi i shkollës fillore, por është dhe më e vërtetë se drejtimet e ra pedagogjike kërkojnë ta çlirojnë shkollën nga këndimi "mekanik," e "i shpejtë," dhe në vënd të 'tyre të vënë këndimin "ekspresif," si më i përshtatëshëm e më teknik.

Programet shkollore nuk duhet të shënojnë copat e këndimeve e të vjershave që do të mësohen, por duhet t'i lënë liri veprimi mësonjësit që të përdorë, sipas rasave e ndodhive, ato më të nevojshmet për t'i arrirë qëllimit të mësimi sa më mirë e plotësisht.

Çdo mësim informatif, si historí, gjeografi, moral, e dituri

histori natyre duhet të përcillet praj këndimit relativ, që një mësonjës gjenial duhet ta zgjedhë nga librat e bibliotekës së tij, nga të përkohëshme e gazeta të ndryshme.

Kurse lënda, që do të mësohet, shvillohet mirë nga mësonjësi, sqartohet me eksperimenta, fytyra, vizatime dhe plotësohet me copa këndimi të zgjedhura aty e këndeje, për ç'punë duhet libri i këndimit ?

Mund të thoni: "po kallzimi i brëndis së copës së kënduar dhe ushtrimet gramatikore ku mund të bëhen, kurse nxënësit nuk kanë përpara një tekst këndimi të njënjëshëm për të gjithë?,"

Kallzimi i brëndis së copës së kënduar bëhet më mirë në këtë menyrë, pse kur u këndohet nxënësve një librër i ri, ata do të kenë interes më tepër për atë që kallzohet, e vëmëndja e tyre do përqëndrohet atje edhe gjithë klasa do të rrijë në qetësi. Veç këtyre u zgjohet atyre dhe shija e këndimit, pse libri i këndimit që kanë përditë i mërzit dhe nuk kanë ndonjë interes për atë.

Edhe ushtrimet gramatikore mund të bëhen pa libër të këndimit në formë përligjërimi e me anë pyetjesh.

A nuk janë të mjafta këto për një nxënës të shkollës fillore ?

V. Nasto'30.

Mësues për herë të parë.

Tue i këthye krahet jetës teorike, asaj jete sa t'ambëlloqë edhe të dashtun, i këthym fytyrën jetës praktike, kësaj jete sa të vështirë aqë edhe të drashtun; tue i thënë lamtumirën e funlit çerdhes s'onë, Normales, e vendit pesëvjeçorë të nxânësis, i thamë "mirë se të të gjejmë," vendit të detyrës, vendit të mësuesit. Në fillim, të gëzuem, se po e shifshim të realizueme andrrën t'onë, i u-përvëshëm punës, me atë mënyrë qi bân, ose mund të bājë çdo djal i ri në detyrën e re; por mbasandaj, tue pamë se çdo gjã, qi na e lyshin rastet e minutshme, nuk na e tregonte pedagogjija; tue pamë se edhe profesorët, qi i pyetshim gjithnji, ishin larg, e se mësuesit e çdo çasti, librat a tekstet e ndryshme, na mungojshin, filluem të dëshpërohemi e të kuptojmë vështirsinë e kësaj detyre të rëndë, qi na e quejshim më të lehtë, kur mësojshim shtatë fije histori, tri pedagogji, katër gjuhë, e t'jera

Mësues. . . . a e di se ç'do më thënë ? Ke mbi krye një tufë njerzish. Këta nuk janë profesorët, qi të japin të kuptoish; nuk janë shokët, qi u jep e të japin një gjë, qi u shfaq e të shfaqin një mendim; por janë nxënësit, bijt e tu, qi kërkojnë gjithnji t'i kosh me një ushqim (mendor e moral) të mirë, të pastër e naltësues. Je përpara disa shpirtënve të njomë, qi shpejt këthehen nga rruga e mirë, por edhe shumë shpejt nga ajo e keqja. Këtu qindron puna se si e mban frenin, se si rregullon dhe se si e çon në rrugë të mbarë brezin e ri, shpresën e Kombit. Prandaj mësuesija, të cilës ia kishjem ndigjuem zânin, por jo provuem, është e vështirë. Më e vështirë është për mësuesin e ri; për atë qi s'di një gjuhë të huej; e sidomos kur këtë mësues e çojnë me një herë në katund e me klasë kolektive, ku veç bisedimeve e mësimeve, qi bân në shkollë, s'i ndigjon gjë veshi për detyrën e 'tij, veçse për kân e bardhë, gomatin e zi, rakën e rrushit e të tjera. Ka të bájë më katundarë, ndaj të cilët, jo vetëm qi s'fiton gjë, por ka edhe një detyrë edukuese tue përdorë mjeshttrin e butsin e 'tij. Një mësues i tillë duhet të jetë i pajisun kambë e krye me cilësi të mira; duhet të ketë durim, vullnet, dashuni, thjeshtësi, ndërgjegje të pastër, karakter e një takt të mirë; se me këto i vete puna mbarë si në shkollë ashtu edhe jasht kësaj në popull. Me këto fiton dashunin e nxënësve e të katundarve; me këto ia qillon punës, të cilën ia ka besue shteti i 'tij.

Sidomos vullneti e durimi e bájë mësuesin të vlefshëm për tash e më të vlefshëm për kohën e ardhëshme; vullneti e çon përpara njerin, dhe durimi e ruen të mos këthehet prapë. Ai njeri qi i ka këto dy cilësi të mira, ai është një nxënës për gjithë jetën; ai e kryen mirë detyrën e 'tij; e ai do të bëhet mësuesi më i mirë i së nesërme.

Rren vehten ai mësues qi thotë: "jam i zoti", se kam mbaruem këtë ose atë shkollë. I zoti është ai, qi e kupton dobësin e 'tij në këtë detyrë të rëndë, qi s'i jep fund jetës së nxënësis e qi vjetët njani mbaq t'jetrit e zânë tue vijuem mësimin e ndonjij gjuhe të huej.

Të zot e shumë të zot e quejshim edhe na vehten, kur ishim në shkollë; e bile fandazija e jonë rrënëse na hypte edhe në shkollë më të nalta; por kjo besohej, vetëm atëhere kur planet t'ona fluturojshin n'ajër e kur fandazija e jonë gatunte një

bukë pa miellë e pa ujë. Vërtetsija e tashme më bëni të peshoj vehten t'ime e shokët e mij; më bëni të ndjej se në ç'gjendje jam; e më lajmoi qi t'i përvishem punës me mish e shpirt; më lajmoi të vijoj gjatë jetës s'ime si një nxënës i mirë, për në dasha ta miritoj këtë emën, ashtu si e ka kuptimin e 'tij.

Haki Ballshi '32.

Arsimtari.

Kush është arsimtari?

Arsimtari është flamurtari i liris, i së drejtës dhe i përparimit; krijestari i lavdis kombëtare; rrejtësi i mirë i dijenis; mbrojtësi i çdo ndjehje e ideje fisnike; urrejtësi i rrënës e i punvet të liga; është ai që nuk i gëzon përgjithënisht të mirat e kësaj bote.

Arsimtari, njeriu ideal i popullit, me anë të dritës së pashume të ditunis mundohet të ndrisi mendjet e vogla për njerëz të mëdhëj; kujdesohet për mirërritjen e karakterit dhe për forcimin e vullnetit e të durimit, që janë armët e domosdoshme për çdo njeri, i cili ka shpresë të rrojë me nderë; por nuk e lë më një anë edhe shëndetin e njeriut. Ky është prindi shpirtnuer i fmijvet përgjithnisht dhe ngushëllimtari e shpresëdhënësi i të vorfënvet, i bonjakvet e i të gjymtëvet veçanrisht.

(Arsimtari e bën vullnetarisht çdo punë të mirë, që të jetë shembull i së mirës jo vetëm për të vegjlit, q'e imitojnë orë e çast e sakaqë, por edhe për të mëdhëjt, q'e verejnë me kujdes.)

Arsimtari është dëshmori i brezit të ri, që mundohet të dali prej errsinës në dritë.

Çfarë kërkojnë nga arsimtari?

Për me pasë arsimtarë t'aftë, çdo shtet ka themelue e organizue shkollat Normale, ku kandidati për arsimtarë nxë jo vetëm disa njohni themeltare të ditunis, por edhe shkencën e shpirtit, psikologjin bashkë me ditunit ndifmëtare. Kjo shkencë i duhet arsimtarit jo vetëm që t'i njofi disi vetit shpirtnore të të tjetret, por që të përmirësojë më përpara shpirtin e vet.

Gjithkush e di se nuk mund të shpresohen punë të mira prej një njeriu, që nuk ka shpirt fisnik. (Por në Shqipni kemi shumë arsimtarë t'aftë, që i kanë plotsue mësimet në shkolla të dryshme).

Puna e 'tij, mjeshtriya e 'tij e bëjnë arsimtarin që të jetë një nxënës zelltar, një autodidakt i mirë, një puntuer i palodhun. Puna e 'tij nuk ka vlerë vetëm mbrenda katër murevet të klasës

a të shkollës; ai duhet të veprojë edhe përjashta, nj'ashtu sikurse i ka mësues nxânsit e si e ka këshillue popullin. Të gjithë i kanë syt ke arsimtari dhe prej mundit të 'tij presin dishka më tepër se nga ai i të tjerëvet.

Çdo komb sot prej arsimtarit kërkon njerin e math, i cili me fuqin e 'tij mendore të mundet me i shti në punë krahët e të tjerëvet.

Pak fjalë për përgjigjen

Nji mësues i mirë duhet gjithëmonë t'u ketë kujdes pyetjeve, qi i drejton nxânësvet, mbassi të pyetunit âsht forma më e mirë e më e dobishme për shtjellimin e mësimit.

Të gjithë pra e dinë se ç'rândësi ka të pyetunit, e unë nuk do të flas ndonji send për mënyrën e të pyetunit, por për atë qi kërkon pyetja. Nji pyetje e mirë kërkon gjithëmonë nji përgjegje të mirë. Nji përgjegje të mirë (në kuptim të vërtetë të fjalës) mundemi me e pasë vetëm prej nji njeriut të pjekun, kurse prej nxânësit kemi vetëm nji përgjegje, e cilla ka nevojë për nji ndreqje e nji komentim. Prandaj zotsia e njij mësuesi nuk âsht vetëm me pyetë mirë, por edhe me ndigjue përgjegjen e nxânësit me kujdes, me pasë durim deri sa të përgjigjen nxânësit me mandej me e pritë me buzë në gas, kështu qi nxânësit t'i epen lehtësina për nji përgjigje të lirë. Si të përgjigjet nxânësi, duhet ta kuptojë mirë mësuesi se ç'ka dashtë me thënë, me i ndihmue, me e vù në themë, në qoftë se âsht në gabim, e në fund me e ndrequn.

Nji mësues, po të veprojë në ketë mënyrë, jo qi përfundimin në mësim do ta ketë më të mirë, por edhe me nxânsin do të jetë më i afruem.

Me u-bindë për nji përgjigje të papritun, me ngritë shpatullat prej çudis, me u-shperthye në gas ose me vù në lojë fjalët e nxânësit janë shëja të njij edukatorit të keq.

Me qenë se përgjigjet e nxânësvet të shumtën e herës anojnë në të qeshme, mësuesi duhet ta dijë se s'e bëjnë me qellim, por vetëm pse nuk janë të zotët me i shprehë si duhet; prandaj mësuesi në kësi rastesh duhet të bëjë ç'mos për me i dhënë nxânësit fjalët e nevojshme për me e shprehë atë mendim.

Nji punë e 'tillë kërkon mjaft durim e kujdes, prandaj

mesuesi duhet të veprojë ngadalë e pa gabim.

Po të pyesim një nxënës: "çfarë është një mal? ", ai, mbassi të mendojë pak, do të thotë: "është një gjë që njihet ". Nxënësi nuk e ka aspak gabim, pse ai shpesh ka ndiem tue thënë: "këtu rruga njihet ", e aty ka pa një mal. Kështu ai i ka thënë mësuesit se mali është një gjë që njihet. Mësuesi e quën të gabueme këtë përgjigje, pse i shkon mendja me një herë të bimët që njihen ndër mure e beson se nxënësi s'ka kurrëfarë mendimi për malin, kurse nxënësi mendon se e ka knaqë mësuesin.

Një mësues t'jetër pyet një nxënës: tri bukë, po të shumzoish për pesë, sa bukë bëjnë?

— Pesëmëdhjetë bukë.

— Po pesë vetë ka $\frac{3}{4}$ e bukës sa bukë bëjnë?

— Diçka më pak se pesë.

— Jo, ti nuk e kupton, bëjnë $1\frac{3}{4}$.

Për të qenë përgjigjeja "më pak se 5" është përgjigje, që nuk mund të quhet e gabueme e që s'meriton një "jo!", aqë kategorike e as atë bisht mbrapa aqë të vrazhtë "ti nuk e kupton ". Mësuesi i mendon të katërtat e bukës, por nxënësi vetëm i andriron.

Kësi shembujsh, të cillët kanë mbrenda përgjigje, që quhen të gabueme prej pakujdesis së mësuesit, mundemi me dhënë me mijna.

Nuk mjafton vetëm vemendja, por duhet që mësuesi të kërkojë prej nxënësit se çfarë ka dashtë me thënë, kështu që nxënësi vetë të napi ndriçimet për përgjigjen e vet.

Me gjykue keq një përgjigje të nxënësit vetëm prej pakujdesis së mësuesit, është një e keqe e madhe, pse nxënësi do të bjerë në kundërshtim me ato që ka pa. Shkolla gjithmonë përpiket që gjënat, që ka pa nxënësi me ia përmirsue e jo me ia zhdukë.

Po t'i thomi një nxënësit e ke gabim, ai nuk do të dijë se kujt me i besue: syve të vet a po fjalëve të mësuesit. Ai do të jetë nën një veprim dyfish, i cili do t'ia voglojë besimin për mësuesin e do t'ia pakojë guximin.

Prandaj duhet gjithmonë të ndijmë një kënaqsi për përgjigjen e nxënësit, në qoftë edhe e gabueme; mandej lypsen gjatë fjalët e veçanta, duhen komentue e mandej duhen persë-

ritë prej nxânësit e ndrequn.

Ne ketë mënyrë nxânësi mund të ketë një fitim menduer të madh, i cili do të jetë i qëndrueshëm.

A nuk është pra ky qëllimi i mësimi?

V. Kushi '32.

Detyra.

Detyra është një barrë e rëndë, të cilën njeriu duhet me doemos ta kryejë edhe e moskryemja e 'sajë krahësohet vetëm me një ndëshkim moral. Kjo është një hua për pagimin e së cilës njeriu duhet të përpiqet shumë. Detyra është e giatë aq sa jeta e jonë. Fillon nga shtëpija, ku fëmijë kanë detyrë bindjeje e sjelljeje të mirë kundrejt prindëve, dhe prindët kundrejt fëmijëve të 'tyne. Më vonë vijnë detyrat mijdis burrit e grues, mijdis zotënive e shërbetorëve. Po përveç detyrave shtëpiake kemi edhe detyra të jashtme, detyra mijdis miqsh e fqinjësh, mijdis drejtorëve dhe nënpunësve e të 'tilla në mes të të pasunve e të vobegëve.

Jeta e njeriut, ç'prej të lemes e deri në pikën e fundit, është plot detyra, detyra kundrejt të mëdhenjve e të vegjëlve dhe detyra kundrejt njerzish të një shkalle.

Në çdo veprim të jetes s'onë paraqitet dhe një e kryeme detyre, pse njeriu në ketë botë nuk është gjë t'jetër veçse organi, me anën e të cilit do të kryhen gjithë detyrat.

Njeriu, që ka të rranjosun në thelbin e zëmres ndjenjën e detyrës së shejtë, është njeri me kuptimin e vërtetë të fjalës; ai mbetet i ndershëm, i përmendun e i paharuem në zëmrat e a-tyneve, që e njoftin rëndësinë e 'saj. Njeriu i mirë, njeriu bujar e fisnik nuk shijon gjë më të bukër, nuk ndjen kënaqësi më të madhe sa atë të detyrës.

Detyra është themeli, mbi të cilin është ndërtue shteti: një shtet, ku nënshitetasit, nënëpunësit dhe autoritetet nuk kryejnë detyrën e 'tyne, për së shpejti ka me u-shkatrruem.

Për ata, që janë frymëzue prej ndjenjës së naltë të detyrës, për ata që detyrën e duen me gjithë zemër, e moskryemja e 'saj është një faj tepër i math; ata që janë mësue në praktikimin e 'saj janë në gjindje të bëjnë fli vehten e 'tyne në rast rreziku tue qindrue deri në pikën e fundit të jetës. Ndjenja e detyrës e bashkueme me atë të dashunis për atdhën qenë ato, që ndezën zëmren e fytyrës ideale të Skenderbeut të kapercejë Helispontin

e të hudhet në gjinin e Shqipnis së mjerë për ta shpëtue prej zgjedhjes barbare. Nji fytyrë t'jetër shembëllore e detyrës për ne Shqiptarët, është e ka me qenë Sovrani i ynë, August, i cili, tue qenë i pajisun me ndjenjën e naltë të detyrës, ka bā e po bān therorit mā të mēdha për Shqipnin. Detyrën kundrejt atdheut heroi i ynë kombtār e ka çfaq në shum raste, ka shkue drejt udhës së mbarë tue mos u-trembun aspak prej sulmimeve trahitore, e mendimi i 'tij ka qenë e është: "detyra kundrejt atdheut është mā e naltë se ajo kundrejt prindëvet."

Historija na jep shemblla fatosash të shkëlqyeshëm, qi lānë jetën e 'tyne për të kryemen e detyrës.

Në luftën e famëshme midis Francës e Spanjës, qi u-bā më 1643 në Rocroi, ushtarët Spanjollë të frymëzuem prej ndjenjave të nalta te detyrës nuk i lānë vendet e 'tyne, porse luftuen me trimni të pashoqe, deri sa mbetën të gjithë të vramë. E princi francez Condée, tue pamë fatosat e detyrës, tha: "në qoftë se nuk kishjem me fitue, kishjem me dëshërue vdekjen porsì këta."

Admirali i famshëm Angles, Nelson-i, tue qenë i pajisun me ndjenjën e shēnjtë të detyrës kundrejt atdheut të 'tij te dashun, luftoi me trimēni të pashoqe e ushtarvet të 'tij u dha zē-mër tue u thānë: "seicili të kryejë detyrën e vet; ketë pret Anglija," e, kur ndërroi jetë mbas nji fitimi të shkëlqyeshëm, tha: "i falem të Gjithfuqishmit, se detyrën kundrejt atdheut e bāna."

Mundet qi njeriu të mos jetë i pasun as moralisht as matarialisht, porse është për t'u-nderue e për t'u-lavdue, kur e ka zēmrën të qindrueshme e shpirtin fisnik në të kryemen e detyrës.

"Nji derhem punësh të mira,," ka thanë nji fillosof i vjetër, "vlen mā tepër se nji okë dituni,," e me këtë kēshtu nuk desh me përbuzë shkencat e ditunis, porse për të tregue se ai, qi ka shum idé, duhet këto t'i lidhi me punë të mira. Mundet qi njeriu të tregohet i naltë, d. m. th. të çquhet në nji mjeshtëri, në mēsimet, shkencat e t'jera, porse në pikëpamje të ndjenjës së detyrës, t'asaj detyre qi mbān në kāmbe e rregullon shtete e mbretni, të jetë mā i ulët në krahasim me katundarin e vo-begët e të paqytetnuem. Jeta e njeriut është nji luftë, kundër së cilës çdo njeri duhet të luftojë, tue qëndrue në vendin, qi i është caktue, i patrazuem e pa frikë deri në pikën e fuudit.

Program' i jetës s'onë duhet të jetë: “dëshirë e fortë, guxim dhe përballje në të kryemen e detyrës”.

Fuqija e detyrës është një dhuratë hyjnore, që duhet me çdo mënyrë të përpiqemi të mos e prishim, tue e përdorun në punë të mira. Dëshirën duhet ta zbatojmë mbas ligjeve të ndërgjegjes e mos me e ulë në gjënat e sipërfaqshme të jetës. Ai, që me anën e dëshirës së 'tij (vullnetit) të lirë fiton shprehin e shpirtmirësis, është me të vertetë i mirë, i bukur e i fuqishëm.

Perkundrazi ai që nuk përmban vehten, ai që nuk është i zoti të frenojë dëshirat e 'tij, ai për së shpejti bëhet robi i 'tyne e lidhet me zinzhirin e fortë të shprehis së keqe.

Ne qoftë se njeriu nuk nxitet prej një dëshire të lirë, nuk mundet me bënë ndonji gjë të naltë. Për të qindrue njeriu në këmbë duhet me pasë dëshirë, se ndihma e përkrahja e huej këtu nuk munden me ndërhyrë.

Seicili është i zoti i punëve që kryen, mundet me luftue rrenën e të bëhet i singertë, mund të bëhet zemermirë, bujar dhe përkrahes, në qoftë se lufton ashpërsin. Të gjitha varen prej atij; njeriu vetë naltson vehten, d m th vetë bëhet i mirë, i dashun e përdëllimtar. vetë ulet në shkallën më t'ulët e bëhet i keq, e zemërashpër. Ndjenja e detyrës është shtylla e hekurt për njerin e përsosun dhe i ndihmon të mbajë nalt vehten, të shtojë fuqin e të mos ketë frikë prej rrymave të shpeshta, që i ngjajnë në jetë.

Miq e perandorit të shkëlqyshëm roman, Pompeu, i lute-shin që të mos nisesh për në Romë, se jeta e 'tij kishte me qenë në rrezik prej valëve të pamëshirëshme të detit; “është e nevojshme të shkoj, tha, e s'është e nevojshme të rroj”.

Fytyra e shkëlqyeshme e Pompeit kreu detyrën e vet tue mos marrë para sysh valë, erna, rrufé e vetëtima.

E kryemja e detyrës ka qenë e vetmja idë e qytetarit të math, ose më mirë me thënë e themeluesit të shteteve të Bashkueme t'Amërikës, Washington-it, i cili, kur shifte se duhesh bënë diçka, shkante drejt udhës së mbarë, pa marrë para sysh pengime e rreziqe.

Fytyra e 'tij e shkëlqyeshme, që ndriti e do të ndrisi, nuk donte fëmë, nuk i pëlqente shpërblimet, porse mendohesh se duhesh bënë diçka e mirë. Po këjo ndjënjë e naltë e detyrës fry-

mëzonte generalin e famshëm, Wellington, qi mundi Napoleonin e Math në luftën e pergjakëshme të Waterlooos, sepse ushtarët e 'tij ishin kryekëput të bindun e kishin të rrëjosun në thellsinat e zëmrës ndjënjën e shëjtë të detyrës. Generali i famshëm, tue pamë se kundra 'tij vinte artileria Franceze, u tha ushtarvë të 'tij: "ushtarë, mos u-frikësoni, mendoni vetëm se ç'farë kanë me thënë për ju n'Angli;," dhe ushtarët i u-përgjegjën: "Milord, mos u-trembni, e njofim detyrën t'onë.."

Asht një gjë e naltë për një shtet qi të jetë i vaditun me ndjenjat e detyrës e, derisa të jetë këjo, nuk ka frikë për t'ardhmen, por, në qoftë se këjo pak nga pak zhduket tue ia lënë vendin luksit dhe famës egoistike, atëhere atij shteti për së shpejti ka me i ardhun prishja.

Mbledhë prej

A. Andriku '33

Vjerrsha "V a j e,, e Çajupit.

Vjerrsha "V a j e,, e Çajupit është një elegji shumë e bukur e poezis Shqiptare. Në këtë vjerrshë poeti i jonë melankolik çiryn gjithë urrejtjen e vet, që ka për botën. Bota për Çajupin është një vend, që mban në gjinin e vet gjithë rrenat me bisht! Sikur t'ishite i gjallë sot Çajupi e ta pyetshim se ç'është bota, pa dyshim kishte me na u-përgjegjun me nervozitet se është një folë, ku thuren intrigat; është një vend kusarësh, ku, në vend të drejtësisë e të lumnis, zotnon padrejtësija e fatkeqësija.

Poeti pra botën e quën **të pabesë**. Ka arsye që e quën ashtu: ai vjete me radhë ka punue për një ideal, por puna e 'tij nuk e kënaqte zëmrën e ndezun të poetit; mandej nga çdo anë me bë dishka: të mirë, ose të keqe, d. m. th. për me mbarue një punë; shifte edhe shpikjet e mbëdha të zhenis së njeriut, etj. e çdo gjaje donte me i dhënë një shpjegim. P. sh. Pse len njeriu? Pse jeton? Pse e bën këtë punë për shekuj? E të tjera kësi pyetjesh i bënte vehtes poeti, por, kur pa se truni i ngushtë i njeriut nuk mundesh kurrsesi me i dhënë ndonjë përgjigje msheftësinave të botës, atëhere, i dëshpëruem fort, zëmra i rënkoj, mendja i mendoj e dora i shkroi:

Botë, moj Bot' e pa-besë.

Nukë ke gjë të vërtetë:

Ja me dy vargje të zbkuruem me fjalë popullore Çajupi

na e kallzon se ç'është bota e se ç'përmban në gjinin e 'saj, nuk i pëlqen të flasi më gjatë, por . . . ndërgjegja nuk e lën të heshti. Ai kërkon me na e çfaqun mendimin më këthjellët, qi të mos i mbetet kujt dyshim, sepse e quen botën të pabesë, prandaj ven dy pika mbas vargut të dytë edhe shton :

Njeriu po do të vdesë

As nuku vjen më në jetë.

Jetën Çajupi e merr si një rrugë, nëpër të cilën njeriu ka me kalue vetëm një herë e mandej s'ka me u-këthye kurrë. Por kjo është një rrugë e shtruese me ferra edhe e gjatë 50..100 vjet udhëtimi. Pra njeriu dërrmohet, punon e shkrin gjithë fuqit e 'tij për me qitun dishka në krye edhe ndoshta mund të bájë ndonji punë, por në fund, . . . ah, . . . në fund ka me vdekun e . . . s'ka me u-këthye kurrë në jetë

. . . . E tashti poeti bëhet profet i vehtes së vet. Me një strof u-mjaftue për me na tregue marrinat e botës edhe mendja mendon për fatin e 'tij :

Do të gdhietë një ditë

Do të vijë një mëngjes

Nukë dotë shoh të mijtë :

Do mbyll sytë, do të vdes !

Ai që din se si ka vdekun Çajupi, ka me kujtue tashti se këto vargje nuk kanë dalun nga mendja e poetit vetë, sepse me shkruie mënyrën e vdekjes përpara se me vdekun, është si mrekulli. Kështu njeriu kujton se Çajupi vetëm i ka shkruie këto vargje e i ka trajtue një njeri t'jetër . . . Një mendje profeti të pa dukun !

Por jo . . . Ndërgjegja e këthjellët e Çajupit e lajmëronte qysh më përpara mënyrën e vdekjes Dhe me të vërtetë ashtu si shkroi, ashtu u-bà: u gdhi një ditë edhe larg, shumë larg prej këtu, atje nën rrezet përvëluese të Misirit, Çajupi melankolik, poeti i ynë rustik, mbylli syt për gjithëmonë pa pamë atdheun, që e ka dashun fort dhe pa u-shmallun me t'afërmit e 'tij. A ka profeti më të sigurtë se kjo ?!

Poeti nuk ndalet këtu. Ai shton dishka edhe për mbas vdekjes së 'tij :

Do të qajnë e të vajtojnë,

Do t' më mbulojnë me gurë,

Thotë se t'afërmit e 'tij, kur ka me vdekun, kanë me e

qamë e me e vajtue edhe si nder, për mos me e ngrënë korbat mishin e 'tij, kanë me e kallun kufomën në dhë; por asnji vlerë nuk kanë këto për Çajupin, kur kujton se:

Pastaj dotë më harrojnë

Dhe, sikur s'kam qenë kurrë!

Ja këtu poeti është në kulmin e pesimizmit. S'ka ngushëllim për 'të. I bie lapësi nga dora dhe pa dashun mbyll letrën e bardhë. Jeta është kotësi (vanitas), . . . hiç gjë, një brimë n'ujë! As miqt, as t'afërmit nuk hykan në punë; . . . është ora më kritike për poetin e, sikur t'i binte n'atë kohë një plumb në zëmër, kishte me ikun prej kësaj bote të pabesë e të rremë pa nxjerrun asnji ah!!

¹⁾ Shënim: Emri i vërtetë është Andon Çako dhe ka lë më 1864 në Sheper të Zagarisë (Gjinokastrë.) Ndërroi jetë më 1930 në Kairo të Misirit. Ka shkruar librën "Baba Tomori", me poezi heroike, erotike dhe satirike, edhe një komedi "Katërmëdhjetë vjeç dhëndër!". Përkëtheu "Lule Hindi" dhe "La Fontaine".

St. Spasse '32.

Provë mësimi

dhânun në rendin e I rë t' Ushtrimores.

Landa: Mësim jete, Arithmetikë

Thema: a) Duhâni e damet e 'tij.

b) Zbritje deri më 8.

Z h v i l l i m :

(Mjetë mësimi: duhan gjethe, të grimë, paqeta, vegla të vjetra, si thikë duhani, havan, etj.)

Sikurse e dimë, për me ia mbërrimë qëllimit më mirë e për të pasun një përfundim është si duhet, në një mënyrë të lehtë e të pamërzitshme, duhet të ndjekim gjithë ato rregulla, qi na ep pedagogjija.

E pra në këtë lëndë mësimi, përveç rrugëvet të tjera, qi mund të gjejë një mesues, mund të veprojë edhe në këtë mënyrë:

Paragatitja: Në fillim pyeten nxânsit se kush e di prej 'tyne maqinën S. A. I D. E; kështu nxânsit kallzojnë se ku ndodhet kjo maqinë e natyrisht ka me dalun puna ke duhani.

Paraqitja. Mbassi i përçon mësuesi fëmit aty, ku e ka qëllimin e vet (ke duhani), zë e u paraqit lëndën në këtë mënyrë:

Pyeten nxânsit se ku e merr kjo maqinë duhanin; këtu lihen të kallzojnë vetë ato gjâna, qi dijnë e pastaj më-

suesi do të përflasi bashkë me ata të gjitha punët e duhanit, tue fillue qysh prej të mbjellunit të farës e deri në të bāmunit paqeta, etj. Të gjitha këto gjana do të përfliten me rradhë e natyrshëm tue i nxitun femit të formojnë fjali të thjeshta e të shkurtëna për gjānat mā me rāndësi, fjali të cilat pastaj thohen edhe horas.

Mbasandaj bisedon mesuesi bashkë me nxānsit për fitimin qi ka si bujku, si shteti prej duhanit; mā në fund do të përflitet edhe për pērdorimin, për dāmet qi na sjell duhani në trupin t'onē, tue i tregue se ai pērmban nji helm, i cili vesh zorrēt e mushkēnit t'ona e për ta kuptue fēmit mā mirē ketē gjā, u bāhet nji provē e thjeshtë: ndizet nji cingare duhan dhe merret nji shami e bardhē; pastaj, tue nxjerrē me nji shtērgim prej goje ke shamia tymin, qi kemi thithun, do të shofin ata me syt e t'yne nji njollē si të kuqe të murrēt; kēshtū mēsuesi u thotē se ky āsht ai helmi, qi na vesh zorrēt po të pimē duhan.

Fellimi e ushtrimi: Permbliidhet e gjithē lānda në pikat kryesore me fjali të thjeshta, të cilat pērsēriten tue u-thanē veç e veç e horas.

Thema b) Zbritje deri mbē 8.

Paraqitja: Na pra thamē se duhāni bāhesh paqeta, mirpo kush i merrte kto paqeta? Ktu do të vijē puna ke duhānshitsi, e kēshtū mesuesi ia nis punēs.

Paraqitja e ushtrimi: Pēr me u-bāmē mēsimi mā konkret e mā interesant, merr mesuesi disa paqeta gjithēfaresh, si Sopot, Kastriot, Rekord, etj. dhe i vën truma, truma (por tue mos e kalue 8, d. m. th. në nji vend 3, 4, 5, 6, . . . 8, etj.) dhe u thotē nx. se do të shesim edhe na nashti paqeta, porsi duhan shitsi. Nxjerr nji nxānēs i cili rri afēr masēs, (ku ka tre paqeta) si duhānshitēs dhe nji t'jetēr, të cilin e çon mēsuesi tue i thanē, qi të blejë ke ai dy paqeta. Atēhere mēsuesi pyet nxānsin se edhe sa paqeta i kanē ngelē pa shitē Nx. 2. Kēshtū nx. thotē se tre paqeta pa dy paqeta, bājnē nji paqetē (horas).

Po në këtë menyre do të bāhen edhe ushtrimet e tjera qi shēnohen në tabellēn e mēsimit kētu poshtë sē bashku me nx. tue i thanun edhe horas e tue i shkruem mēsuesi në derrasē të

zezë e nx. në fletore.

Tabela e mësimit. (b)

□□□ -□□ =□	3 - 2 = 1
□□□□ -□□ =□□	4 - 2 = 2
□□□□□ -□□ =□□□	5 - 2 = 3
□□□□□□ -□□ =□□□□	6 - 2 = 4
□□□□□□□ -□□ =□□□□□	7 - 2 = 5
□□□□□□□□ -□□ =□□□□□□	8 - 2 = 6

Q. Kopani '33.

Provë mësimi

Dhânun në rendin e ltë t' Ushtrimores.

Lânda : Kângë.

Thema : Macja e miu.

Zhvillim.

Për zhvillimin e kësaj theme mës. bân një hyrje tue iu thânë nx. se unë kur po shkoja mbramë në shtëpi, ndigjova dishka qi bante kështu: (mës. bân zânin e borisë) edhe i pyet nx. se ç'do të ketë qenë ajo. Atëherë nx. kanë me u-përgjegjë se ishte burija e ushtarëvet. Nashti mës. i pyet përsëri nx: a e dini ju se përse binte ajo? (Nx për me fjetun ushtarët).

Kështu mës. ngren një nx, qi të baje edhe ai si bân borija. Mbassi të bâhet edhe këjo, atëhere mës. u thotë nx: mirpo ne këtu në shkollë kemi mësue disa gjâna të tjera për me këndue zânin e borisë. Atëhere nx. kanë me thânë: notat. Në këtë mënyrë mës. e qit qëllimin e mësimit edhe ngren një nxânës, qi ta këndojë zânin e borisë me nota (nx. i kanë mësue notat) e kështu e këndojnë edhe të tjerë nx. një nga një, mâ në fund edhe horas.

Nashti mës. u thotë nxânësvet se ju ditkeni të këndonni shumë bukur me nota; kush do t'i shkrujë në dërrasën e zezë këto nota qi thamë? (Mës. ngren një nx. edhe vetë bân me të shpejtë një masë; nx. i shkruen notat). Mbassi të bâhet edhe këjo, mës. i urdhnon nx., që t'i këndojnë një nga një notat e shkrueme në dërrasën e zezë, (edhe horas). Si të jenë bâmë edhe këto, atëhere mës. i pyet nx. se vetëm kaq nota kemi ne? Nx. kanë me u-përgjegjë: jo, Z. mës., kemi 7 nota.

Në këtë mënyrë i thonë nx. të gjitha notat një nga një edhe horas. Mirpo nashti mës., qi të munden nx. ti kuptojnë mirë notat mbas zënit, që ka siecila (të ngritmet e t'ulmet e zënit), përdor disa shenja dore të veçanta (mimikë). në mënyrë qi, tue e folë nx. notën, të bëjnë edhe shënjën me dorë. Për këtë gjë u mësohen nx. për secilën notë nga një shënjë dore, si p. sh. (ke Do-ja dora rri posht edhe mbasandaj ke Re-ja ngrihet pak, por tue i ndryshue faqet e duervet, e kështu ke Mi-ja pak më nalt si mbas zënit, kështu qi, kur të flitet do-ja e vogël, dora të jetë ngritun për mbi krye.) Këjo gjë bëhet shumë herë prej nx. një nga një edhe horas. Në këtë mënyrë bëhen shumë ushtrime, tue fillue prej kreut në fund, por edhe prej fundit në krye, d. m. th. tue fillue prej Do-së se madhe ke Do ja e vogël, por edhe prej Do-së se vogël ke e madhja.

Nashti u thotë mës. se, mbassi ju dini të këndonit shumë bukur me nota, edhe mës. ju ka pramë disa nota, qi t'i këndonit (edhe kështu mës. ka paraqit nx. kangën, qi do t'iu mësojë me anën e notavet, të cilat i ka të shkrueme në një tabelë të përgatitun ç'më përpara edhe e var në dërrasën e zezë). Kështu mës. përpara se t'i këndojnë nx., u thotë se ç'far shofin n'atë tabelë; atëhere nx. kanë me u përgjegjun : një çelës, notat edhe masën e kohës. Si të jetë bëmë edhe këjo, urdhënohen nx. qi t'i këndojnë me radhë një nga një edhe të gjithë së bashku (para se t'i këndojnë nx., mës. i jep zënin e notës së parë ose me zâ ose me violinë) edhe mës. mban kohën. Porse këtu mës., qi të mund të bëjë, qi çdo gjë të dali prej nxanësve vetë, vë edhe një nx., qi ta mbajë kohën edhe të tjerët i këndojnë.

Mbasandaj mës. u thotë se ju i kënduet me gojë e nashti unë do t'i këndoju me violinë edhe fillon. Si mbaron mës., atëhere i pyet nx. ne kemi një kangë kështu, a e dini ju ? (Nx. u kujtohet nashti vjerrsha, qi e kanë pasë mësue më përpara edhe thonë: kënga e maces me miun).

Në këtë mënyrë del qëllimi i mësimi edhe fillohet mësimi i këngës, por, përpara se të bëhet këjo, duhet përsëritun një herë vjerrsha e, në rast se nx. nuk e dinë mirë vjerrshën, atëhere përsëritet disa herë, deri sa ta nxajnë mirë fare edhe mbasandaj fillohet të kënduemit e këngës me anën e notavet, por nashti në vendin e emnavet të notavet fliten fjalët, kështu qi bëhet këndimi i këngës me fjalë.

Herën e parë e merr një herë më. me violinë edhe mbasandaj u thohet nx, qi t'i venë edhe ata mbrapa. por me zâ t'ulët. Mbassi të bâhet edhe këjo dy a tri herë, mà në fund e këndojnë nx. me zâ të naltë e. si t'ushtrohet edhe këjo, nxânsit e këndojnë vetë pa ndifmën e më. Po ashtu e këndojnë nxânsit një nga një. e më. u jep zânin e notës së parë.

Mâ në fund e këndojnë edhe rrjeshta, rrjeshta gjith ashtu edhe banka, banka e në fund fare e këndojnë të gjith së bashku.

S. Hamiti '33.

Provë mësimi

Dhânun në rendin e liltë t' Ushtrimores.

Landa : Mësim jete

Thema : Prej bërthamës së mollës deri ke molla e pjekme.

Zhvillim

Landa qi do të përpunohet : 1) Si bâhet prej bërthamës pema, tue u kallzue mënyrën e të mbjellunit.

2). Të lanët e mollës të rritet, ashtu, si e mbjellim na ep mollë të egra, prandaj duhet shartue.

3). Duhet të kujdesemi për pemët tue i përdorë mirë.

4). Mollët e tjera pemërina si dhe perime i ruejmë e dhe për dimën.

Paragatitja : Këtu puna shkon shkurt, marrim 1 kokër mollë dhe u a kallzojmë nxânësvet tue i lamë ata të flasin për pjesët. Mandej mësuasi u-thotë: vini re, ta çajmë këtë mollë dhe të shofim pa le do t'i gjejmë fara mbrenda. Si e çan më. ua tregon farat (bërthamat) dhe ep në çdo bankë nga një farë.

Pataqitja Mës thotë nx. vini re, kush do të më thotë mue pse na duhen ato bërthama ? Si të marri përgjegjen, u thotë ku i mbjellim këto ? Nx. këtu ndoshta do të ngelin. Mës. ua kall zon vetë, se këto i mbjellim në saksî, këtë e përsërisin nja 2 a 3 mandej horas. Me një mënyrë mjeshtarake u thohet dhe për tokën, që do të ketë saksija (ranë).

Mandej përflitet se në ç'kohë mbillen këto (më 15 dhetur). Mës. tash nxierr një saksî dhe ngre një nx. që të mbjelli bërthama, por me një mënyrë që të shohin të gjithë.

Si të mbarohet së mbjelluni, kallzohet tue vetveprue nx.

që saksin' e lemë në një vent të ngrofët 1 muej, deri sa të mbijnë pakë. Mandej gjithnji, tue vepruem edhe nx, me anë të nxiturash, i shkulim i mbjellim në një vent të punuem mirë dhe të jetë vetëm për këto dhe aty i lamë 2 vjet (atij vendi i thomi fildanishte). Mbassi është thanë se aty këto filiza mbillen afër, u thohet a munt të bëhen? Nx. natyrisht do të gjykojnë se jo.

E pra vjen vetvetiu puna se u-dashkën shkulë këto që prej këndeje dhe i çojmë në një vent t'jetër, që edhe këtu të jetë toka e punueme. U thohet se, po t'i lemë këto që të rriten, për sa kohë munt të na apin kokra! (Nx. . . .) Mës. për 7-8 vjet. Pastaj u-pyeten nx. se çfarë kokra molle do na apin këto pemë molle? Tue i nxitë Nx. do vijë puna qi të thonë se më par kokra të këqija e mandej këtyne pemëve në u thomi t'ëgra. (thohet horas). Si merr funt kjo u thomi nx. se çar folëm deri tash në bazë të përgjigjes. Mës. u thotë dhe shkruan në dërrasë " Si mbillet bërthama e mollës që na ep pemë? „

Mandej u thotë mës. se këto pemë nuk janë të mira, se na apin kokra të liga, pra çfar të bëjmë ne që t'i bëjmë të buta e të marrim kokra të mira? Me nxitjen e mës. do thonë t'i shartojmë. Flitet pakë mbi shartimet, dhe mandej pyeten përse folëm Mës. shkruen në dërrasë " shartimi i pemës s'egër.

Flitet mandej për shërbimin që duhet t'i bajë ai që merret me rritjen e pemëve, se pemët atë kanë si babë e nanë, pra duhet kujdes.

Dhe mbi këtë shkruhet një shkurtim në dërrasë. Mësuesi u-thotë kur piqen mollët, ata thonë në stinën e vjeshtës. Mës. u-thotë se ne vetëm në vjeshtë hamë mollë? Nx. jo, ruejmë edhe për dimën. Kështu mës. bashkë me nx. flasin se si i ruejnë, jo vetëm mollët, por edhe fiqt, damate, bamje e tje. tue u-kallzuem dhe si i ruejnë.

Dhe mbi këtë bëhet një shkurtim.

Përmbledhja. Nja 4, 5 minuta si të marrë funt osa bëhet një përmbledhje në bazët atyne pikava. që janë shkruem në dërrasë, e më në funt u thohet nx: shkrueni në radhë këto, që ka shkruet mësuesi, dhe i plotsoni në shtëpi.

T a b e l l a

- I. Si mbillet prej bërthamës molla, që bëhet pemë.
- II. Shartimi i pemës s'egër.
- III. Si duhet t'i këqyrim dhe t'i përdorim pemët.
- IV. Si i ruejmë kokrrat e pemve dhe të zarzavateve.

A, Selenica '33.

Provë mësimi

Dhânun në rendin e V të t' Ushtrimores

Landa : Dituní Natyre.

Thema. Krypa.

Nji hyrje të shkurtër, por të mirë, bân mësuesi për këtë mësím, tue bisedue së bashku me nxânësit për ato gjâna, qi kanë mësue mbi prefekturën e Durrsít, kështu qi të nxiten; ndër ato natyrisht do të zihet me gojë edhe krypa.

Paraqitja. Në të biseduëm e sipër del se krypa bâhet më tepër në Kavajë e pak në Vlorë, e kështu i pyet mësuesi nxânësit, qi të gjejnë shkakun e ksaj gjâje. Kështu del fjali ja se **krypa bâhet prej ujit të detit, mbassi ky âsht i shëllinshëm.** (këtë fjali të gjatë e thonë disa nx. e pastaj të gjithë).

Po i kallzon mësonjësi, ujet e detit ka krypë të shkrime brënda afër 20 gr për 1 l. uj deti, ose si të themi më lehtë nja nji grusht krype. Mirpo si âsht kjo punë e çuditëshme kështu që ujet e detit të kthehet e të bahet krypë?

Me këtë pyetje fillojnë nxânësit me gjykue se si mundet me ndodhë kjo gjâ, tue ç'faun mendimet e 'tyne; në këtë kohe mësuesi u bân nxânësuet disa prova të thjeshta e praktike, të cilat i kanë pamë edhe në shtëpi, merr nji enë me uj, i shtije edhe krypë brenda tue e përzimë mirë e mirë deri sa të tretet, d. m. th. bân shëllinë, tue i kallzuem nx. se edhe ujt e detit po kështu âsht. Pastaj pyeten fëmijt se si e regjim djathin në shtëpi, si e shtimë. si i regjim specat, pse i a fusim shëllinën, etje; kur bahet prova pyeten nx. se ç'u bâ krypa qi shtimë mbrenda enës, e kështu del puna vetvetiu **qi krypa shkrihet mbrenda n'ujë.** Mësuesi. Ju ndoshta i kini vumë mendë në shtëpi ndonje qypi me djath a me specat të regjun. Kur të mbarohen këto, në fund të qypit ngel nji si shtresë e bardhë. . . qi po ta piqui në gjuhë ka nji shie të veçantë. Nx. Oh! zóti mësues, ajo âsht shtresa e krypës. Mësuesi. Mirë po si âsht kjo punë kështu kurse ne e shkrimë krypën n'ujë dhe e bâmë shëllinë? Këtu lihen nx. në nji shkallë që të thonë, se ujet gjatë kohës u-avullue e ngeli vetëm krypa. Me të vërtetë u flet mësuesi, por mendoni ndashti se ç'mund të ngjajë edhe me ujt e detit?

Sikur t'u pyeste juve rrugës ndonji katundar i shkretë, qi nuk dinte se si bahet krypa si kishit me i u përgjegjë? E dhe

nx. të shtymun e të udhëhequn aty, këtu edhe prej mësuesit, kallzojnë me fjalë të thjeshta mendimet e 'tyne. Krypa bëhet prej ujit të detit, nëpër tokat që janë buzë detit e në një rafshë me atë. Ne këto toka çilen gropa të mëdhaja, të cilat janë shtrur me çimento.

Këto gropa mbushen me uj deti, që futet me anë të kanalëve e të rremavet, të cilat mbasandaj mbyllen, për të mos u-futur më uj nëpër gropat, deri sa të avullohen e të thahen shtresat e ujit të përparshëm (Në këte kohë mësuesi bën një skicë të mirë kryporeje në dërasën e zezë.) Mbasandaj nxiret nga nxânësit se këtyne gropave kështu u them **krypore**, pse këtu bëhet krypa (krahasohet kryporja me shelqen a kryporen e shtëpis e ndryshimi qi kanë).

Mbassi të jenë mbushë këto gropa me uj deti dhe ti lëmë për një kohë të gjatë në diell, ç'farë do të ndodhi në këtë kohë? Nx. ujt nëpër gropa avullohet pak nga pak e më në fund ngel një kore (shtresë) e trashë prej krype, pors korja e bukës

Mbasandaj nx. kallzojnë se si ndodhi kjo: si u-avulluë ujt e si ngeli, krypa, qi qe e shkrime në fund.

Kur shofim korën e krypës, diçka na bje në sy më t'epër... Lihen nx. qi të rëfejné se duken disa thërmija të vogla, pors thërimet e sheqerit. Ato shkëlqejné në dritën e diellit. Kur nx. nuk munden me e gjetun, atëhere u kallzon mësuesi se ato quhen **kristale** (e thonë nx. një nga një edhe horas e pastaj shkruhet në dërrasë të zezë). Shëkoni pra. ujt e detit, kur avullohet paska një veçori se krypa e shkrime mbrenda n'ujë merr formën e **kristalevet kubike** Kështu edhe nx. nxiten të thonë se veçorija, qi ka ujt e detit, kur avullohet të kthehet në kristale, **quhet kristalizm' i ujit të detit** (horas).

Mbassi të jetë kihye pra në kristale kubike e si të jetë thamë, atje e lënë njerzija atë pastaj? Këtu nashti del puna të mbledhunit e të bājunit e krypës; punëtorët e mbështjellin me lopata edhe e bājné truma, truma, pastaj e fusin nëpër thasë dhe e ngarkojné nëpër automobilat për ta shitë. U-thohet nx. pale a u kanë vumë re atyne automobilave, qi bājné e bijnë krypë, se ç'farë kanë të shkruem përpara a nëpër anët. Ata kanë pamë se këndojné S. I. T. A. por nuk dijnë se çdon me thënë. Atëhere Mës. u thotë se kjo shoqni ka marë për sipër të nxjerunit e të shitunit të krypës, të cilën ia ka shtië

shteti. Pyeten Nx. qi të kallzojnë se vetëm Sita e ka në dorë këtë punë e s'ka të drejtë kurkush, sikurse janë edhe shumë gjana të tjera, qi blihen prej Shtetit nga shoqërit e ndryshme si shkrepstat, letrat etj., d. m. th. gjana qi shiten vetëm prej një njeriu: atëhere themi se është **monopol' i shtetit**.

Mbasandaj pyeten se ku shitet krypa këtu ke na, çka këndon në tabelën: "**Axhensija e krypës Elbasun.**„

Po nuk e ditën, spjegohet fjala axhensija prej **mës.**, tue u thënë se është një degë e shoqnis, sikurse axhensija e automobilave, biçikletave etj. Për t'u-bâ mësim edhe mâ konkret, u-shpërndahet nga pak shkruajn krypë secilit **nx.** tue i thënë qi t'a shikojnë me kujdes ta prekin e ta shijojnë. Natyrisht fëmijvet do t'u bjeri ndër sy edhe ngjyra; është krypë e zezë; mësuesi kërkon prej 'tyne d. m. th. të kallzojnë se, kur është mbledhë krypa, është përzimë me pluhna e me dhe; por na kemi krypë të bardhë; ajo është përzime me pluhna e me dhe; por na kemi krypë të bardhë; ajo është bâmë mâ me kujdes nëpër gropa të pastra. Në këtë kohë i provon **mës.** nër se edhe krypën e zezë, po ta pastrojmë, d. m. th. po ta **lajmë, bâhet bardhë.**

Mës. Por kemi edhe një lloj krype t'jetër, qi është e bardhë prej veti, porsî sheqeri: Edhe nx. zanë nëpër gojen krypën e gurit, të cilën, kur nuk e dinë nx. se si është bâmë, ua tregon mësuesi: n'ato vende ku gjindet krypa e gurit, kanë qenë dikur dete; kto me kohë janë rëxue malet e kanë mbulue dette. Tue kalue me mijra vjete, uji e detit, si e dimë, është avullue, e ka ngelë vetëm krypa, e cila, nën peshën e rëndë të tokës, është ngjeshë e forcue porsî shkambi.

Flitet pastaj se si shkojnë dhit e dhent mbas ujnave të burimevet e gjëjnë shqembe krype; gjithashtu u spjegohet edhe si e qysh i nxjerin këto nga dheu me maqina.

E, mbassi të jenë përfolë këto të gjitha, i pyet mësuesi nx. se ç'farë rëndësije ka krypa për ne, kështu qi të mendojnë ata se sa të shijshme do t'ishin ushqimet si për ne ashtu edhe për kafshët si edhe për shtetin qi nxier.

Në këtë kohë mës. u-kallzon edhe një përrallë të vogël për randësin e krypës, se i nxit edhe interesin:

Një herë moti një mbret kishte tri goca. Mirpo ai mbas disa kohësh ra sëmundë shumë keq, saqi s'kishte shpresë të

shpëtonte e për këtë shkak thiri tri vajzat e veta në kohën e shpirtit, tue i thanë se fronin e mbretëris do t'ia linte asaj goce, qi do ta shfaqte mâ mirë mbi babën e 'saj. E madhja edhe mesmja i thanë se eduan sa syt e ballit; por vajza e vogël nuk i tha gja tjetër veçse këto fjalë: " O babë, unë të dua sa krypa,, I ati në fillim u-dëshpërue, pse të deshirohesh aqë poshtë, mirpo, kur zû e ia spiegoi goca e vogël se e donte sa krypa, d. m. th. jeta pa atë s'i kishte shije, nuk mund të ronte pa atë, atëhere ai u-çudit për mendjen e hollë të bijës së vogël, të cilën, tue e rrokë në qafët për herën e fundit, e lã trashigimtaren e fronit.

Më në fund bisedohet me nx. se krypa duhet të përdoret me masë, as mâ shum, as mâ pak, se për ndryshe prishen gjellët etj.

Zihen me gojë disa fjalë t'urta prej ms, si për shembull: **gjella me krypë e krypa me karar.**

Spiegohet domethanja e drejtë dhe e figurëshme e 'saj si p. sh. të mos flasin kot, të mos çojmë kohën kot, por çdo gjã me karar e me rregull.

Tabella e mësimet

Krypa:

Si bâhet krypa?

Veçoria e krypës, (kristalizimi)

Ç'rëndësi ka krypa për né

Sa lloj krypash kemi.

Masa në të përdorun.

Provë mësimi

Dhânun në kl. IV të shkollës Ushtrimore.

Lânda : Arithmetikë.

Thema : a) Pjesëtimi i një numrit të dhjetshëm me 10, 100, 1000 e me 10000

b) Pjestimi i numrit të dhjetshëm me një numër të tânë

Zhvillim

Hyrja: Mësuesi: kush do të më thotë mue disa nga gjânat e ushqimit, qi blejmë në pazar? Nx. numrojnë disa nga ato gjâna si oris, sheqer, krypë, patate, frashull, etj. Mës.: ç'gjellë

bâjmë me oris? Nx. ja Z. mës. pilaf; i shtijmë krypë, tylënë. Mës. sa lekë kushton një kg. tylën? Nx. mund të thonë 11 ose 12 lekë, por mësuesi u thotë se tylini tashti kushton nga 10 lekë kg.

Mës. një katundar ditën e pazarit kishte prurë 13.5 kg. tëlyn dhe e shiti nga 10 lekë kg; kush do të më thotë mue se sa lekë ka marrë katundari? Njëqoftë se nx. këtë problemë e bënë me mend, atëherë mësuesi ngren edhe një nx., që ta bëjë në dërrasën e zezë.

Si ta kenë mbaruem nxânësit, mësuesi i thotë: sa lekë do të marrin katundari? Nx. katundari do të marrin 135 lekë. Mës. pra, kur shumëzohet një numër me 10, pikën dhjetore nga e çojmë? Nx. kur shumëzohet një numër me 10 pikën dhjetore e çojmë nga krahu i djathtë një shifër. Këtë e thonë disa nxânës veç e veç, pastaj e thonë edhe horas. Po në këtë mënyrë bëjnë edhe në shumëzimin me 100, 1000 etj., tue iu thënë nxânësve se pikën dhjetore e çojmë nga e djathta atë shifra sa zero që të ketë shumëzuesi.

Mës. ju dini të shumëzoni me 10, 100, 1000, etj., po sot do të mësojmë se si mund të pjesëtojmë me 10, 100, 1000, etj. Mës. u thotë nxânësve një problemë, p. sh. 75.5 kg. misër do t'i marrin 10 veta; sa kg do të marrë çdo njëri? Mbassi nx. nuk mund ta bëjnë, mës. u thotë: po ta shumëzohet me 10, pikën dhjetore nga e çojmë? Nx. e çojmë nga ana e djathtë. Mës. po tani që e pjesëtojmë, nga do ta çojmë? Mbassi nx. nuk e dinë ua thotë mësuesi: kur pjesëtojmë me 10 pikën dhjetore e çojmë një shifër nga krahu i majt. Në këtë mënyrë mësuesi bën problemën $75.5 : 10 = 7.55$. Mës. për t'ua vërtetuem nxânësve, se pse del kështu, e pjesëton 75.5 drejtpërsëdrejti me 10. Po në këtë mënyrë bëhen shumë ushtrime tue pjesëtuem me 10. Si ta kenë mësue mirë këtë, mësuesi u thotë problema të tjera, që t'i pjesëtojnë me 100, 1000, etj. Mbassi të jenë ushtrime nxânësit mirë në këta pjesëtime, mësuesi u thotë nx. ç'e bëjmë pikën dhjetore, kur pjesëtojmë me 10, 100, 1000 etj.? Në qoftë se nx. nuk e thonë drejtë, ua thotë mës. ose i drejton nxânësit me një pyetje, që ta gjejnë vetë; mbasandaj thonë se pikën dhjetore e çojmë nga ana e majtë atë shifra sa zero që të ketë pjesëtojsi. Në këtë mënyrë mësuesi u bën edhe ushtrime me mend.

Mës. si ta shohi se nx. e kanë mësue mirë pjesëtimin me 10, 100, 1000, etj., u mëson edhe pjesëtimin e një numurit të

dhetshëm me një të tanë. Mës. dhe në këtë rast u thotë nx. problema të lehta, qi mund t'i bëjnë p. sh. 53. 21 kg. grunë do t'ua ndajnë 5 vetve Kush do të më thotë mue sa kg. do të marrë secili prej tyre? Mbassi nx. as këtë mënyrë pjestimi nuk e dinë, fillon e e bën vetë mësuesi. tue pjesëtuem 53'21 me 5 në këtë mënyrë : Mës. pesa ke pesa sa herë hynë? Nx. një herë Mës. cilën do të zbresim njime? Nx. 3 Mës. po 5 ke 3 sa herë hynë? Nx. këtu s'hynë, Z. mës : Mës. pse? Nx. se 3 është më i vogël se 5. Mës. po sa herë do ta shënojmë në këtë Nx. zero Mës. po sa mbeten? Nx. 3 njisha Mës. po tashti cilën do të zbresim? Nx. 3 njisha. Mës. po tashti cilën do të zbresem? Nx. do të zbresim 2. Mës. po ky 2. ç'është? Në qoftë se nuk e dinë nx. ta thonë vetë, u thotë mësuesi : në cilën anë të pikës dhetore është 2? Nx. është nga ana e djathtë e pikës dhetore. Mës. po si u thomi atyne numrave, qi janë nga ana e djathtë e pikës dhetore? Nx. u thomi numra dhetorë. Mës. po 2 ç'numur është? Nx. është një numur dhetor. Mës. 3 dhetshë dhe 2 njisha sa bëjnë? Nx. bëjnë 32 njisha. Mës. tek 32 sa dhetsha kemi? Nx. kemi 3 dhetshë. Mës. po, njisha? Nx. kemi 2 njisha. Mës. 5 ke 32 dhetshet sa hyn? Nx. 6 herë. Nx. bëjnë shumëzimin dhe e zbresin 30 nga 32. Mës. ç'i thomi këtij numrit qi pjesëtojmë Nx. i thomi një numër dhetor. Mës. po kur pjesëtojmë një numër dhetor. ç' bëjmë ke herësi? Nx. vëmë pikën dhetore. Mës. ku do ta vëmë pikën dhetore? Nx. do ta vëmë mbas 10. mbassi i zbresin, mësuesi u thotë : po 2, qi mbeti, ç'është? Nx. është 2 të dhetta. Mës. po tashti ç'bëjmë? Nx. zbresim dhe 1. Mës. po 1 ç'është? Nx. është 1 e qindta. Mës. 2 të dhetta dhe një e qindta sa bëjnë? Nx. bëjnë 21 të qindta. Mës. ke 21 se dhetsha kemi? Nx. kemi 2 dhetshë. Mës. 5 ke 2 dhetshet sa herë hynë? Nx. Na 4 herë. Mës. i pyet edhe pse hynë 4 herë. mandej e gjen nx. se 4 herë 5 bëjnë 20 dhe e zbrer nga 21. Mës. sa mbeten? Nx. mbeti dhe 1. Mës. po kësaj ç'i bëjmë? Nx. i shtojmë edhe një zero mbrapa. Mës. po sa u-bà? Nx. u-bà 10. Mës. po ç'farë 10. Nx. 10 të mijta. Mës. pse? Nx. pse ke dhita kemi dy 5. Po në këtë mënyrë bëhen edhe ushtrime të tjera tue pjesëtuem me 6, 7, 4, 8, 9 etj.

Tabella

13'5 X 10 = 125

75'5 : 10 = 7'55

72'621 X 100 = 7262'1

83'42 : 10 = 8'342

9'221 X 1000 = 9221	94 : 10 = 9'4
234'62 : 100 = 2 3462	0'92 : 10 = 0'092
44'3 : 100 = 4'613	655'8 : 1000 = 0'6558
13'55 : 100 = 0'1355	132'4 : 1000 = 0'1324
53'21 : 5 = 10'642	
6 712 : 4 = 1'653	
212'4 : 6 = 35'4	
324'87 ; 7 = 46'41	

A. Hajnaj '33.

Provë mësimi

Dhânë në rendin e IVtë t'Ushtrimores

Landa : Gjuhë

Thema : Hartim i përbashkët për "Kavajën „

Paragatitja. — Qi të bëhet mësimi interesant e i kuptueshëm, duhet qi parafytyrimet e reja, qi do të mësohen rishtas, mos të hyjnë në shpirtin e fëmijës si të hueja, por të bashkohen e të njazohen me parafytyrimet e përparshëme. Këtu, mbassi është bā mā përpara mësimit atdhenjohtësie për Kavajën, paragatitja edhe qëllimi bāhen te dyja së bashku tue iu thānë nxānësve se na kemi folë mā përpara mjaft gjāna për Kavajën; pra, për mos me i harruem këto, ç'farë duhet të bëjmë? Nx. na këto gjāna duhet t'i shkruejmë. Në këtë mënyrë nxān. e gjejnë vetë qëllimin edhe sjellin ndër mend ato, qi janë folun mā përpara. Mës. Me të vërtetë na këto gjāna, qi do të përsërisim edhe një herë për Kavajën, do t'i shkruejmë, prandaj kini kujdes, qi t'i mbani mend edhe t'i shkrueni bukur në rradhojt e hartimit.

Paraqitja. — Mësuesi nashti, me anën e pyetjeve të përshtatuna, qit prej nxānësve fjalit, të cilat do të hyjnë në punë për formimin e hartimit. Këto fjali duhet të zgjidhen të mira nga pikëpamja e gjuhës e t'i përshtaten fuqis mendore të nxānësve. Mbassi të qitet secila fjali, nga ana e nxānësve me ndihmën e mësuesit, përsëritet prej disa nxānësve, mandej edhe horas prej të gjithë klasës; mësuesi këtu duhet të ketë kujdes të math, që t'i ndreqi gabimet, qi mund të bëjnë nxānësit.

Fjalit mund të nxirren në këtë mënyrë :

Mës. Ç'farë është Kavaja? Nx. Kavaja është një qytet i Durrsit. Kjo fjali thohet prej disa nxānësve, mandej edhe horas.

Mës. Ku shtrihet kjo? Nx. Kjo shtrihet në një fushë të gjënë. Mës. Me çfarë rrethohet kjo fushë së largu? Nx. Kjo fushë rrethohet së largu me kodra të vogla. Mës: Na këto fjali duem t'i bëjmë një fjali e të mos përsërisim gjithnjë fjalën kjo; pra kush prej jush mund t'i bashkojë? Nx. Kjo shtrihet në një fushë të gjënë, qi rrethohet së largu me kodra të vogla. Kjo fjali pra thohet prej disa nxënësve, mandej edhe horas.

Pra fjalit e gjata thohen pjesa, pjesa prej nxënësve, sikurse u-bâ mâ sipër. mandej bashkohen në një fjali edhe përsëriten prej disa nxënësve, mandej bëhen edhe horas.

Mbassi të jenë qitë të gjitha fjalit, qi duhen për formimin e hartimit, atëhere urdhënohen nx. të nxjerrin bojën e penat. Mës. Çfarë do të shkruejmë në fillim? Nx. Në fillim do të shkruejmë fjalën "Hartim, „ mâ poshtë edhe datën. Mës. Titullin qysh do t'ia vemë? Nx. Titullin do t'ia vemë "Kavaja „.

Tashti urdhërohen nxënsit të shkruajnë ato, qi folëm deri tash e mësuesi shkon sa andej e kendej qi t'i verejë nxënsit, qi të punojnë të gjithë. Të kujdeset edhe për qindresën e tynë, kur shkruajnë.

Tabella e mësimit

H a r t i m

D a t a

K A V A J A

Kavaja është një qytet i Durrësit. Kjo shtrihet në një fushë të gjënë, qi rrethohet së largu me kodra të vogla. Fusha e kësaj është mjaft pjellore edhe qit mâ tepër grun, misër, elb, tërshinë, thekën, etj; pjesa mâ e madhe e kësaj është e mbuluar me me kullosa.

Kavaja ka 6500 banorë, muhamedanë e të krishtenë; ka dy shkolla fillore, një shkollë buqësije edhe një kolezh-gocash, ka edhe një kishë e disa xhamija.

Kjo ka një klimë të shëndetëshme, pse e rref era e detit. Nëpër buzat e detit të saj gjinden kryporet, prej të cilavet qitet krypa.

Kavaja bën një tregëti të madhe; kjo qit përjashta krypë, djath, lesh, lëkura, grun, misër, elb, etj.

Fane Skufi '33.

Provë mesimi

Dhânun në rendin e Vtë të shkollës Ushtrimore.

Landa : Histori

Thema : **Normandët.**

Si hyrje për këtë mësim pyet mësuesi nxânësit, qi të thonë disa nga popujt barbarë, të cilët shkelën Shqipnin e për të cilët ata kanë mësue në mësimin e mëparshëm, e nga copa e këndimit "**Barbarët në Shqipni**„ Në të kallzue e sipër, zihen me gojë nga ana e nx. edhe **Normandët.** Sot pra, u thotë mësuesi, do të flasim për **Normandët.** (Kjo fjalë shkruhet në dërrasën e zezë e thohet horas prej nx.). Ms. Me të vërtetë, një nga ata popuj barbarë e t'egër, qi shkelën e dhunuen vendin t'onë, kanë qenë edhe **Normandët.** Këta ishin një popull barbar e i egër prej fisit gjerman, e na këta i kemi ndigjue qysh në të pestin shekull. Këta kishin edhe një kryetarin e 'tyne, qi quhesh **Robert Guiskardi.** Ky pushtoi disa pjesa t'Italis Jugore bashkë me Napolin e kështu u-bá fqij me ne. E, tue ndigjue se vendi i ynë është i pasun, i hyni lakmija e ia drejtoi sytë një qyteti në bregun e detit t'onë, i cili atëhere kishte një nam të math. Ndoshta ju e dini se kush do të ketë qenë aj qytet. . . . Nx. **Durrësi.** Mës. Po pra ata u-munduen me të math me shti në dorë Durrësin, i cili gjindesh nën një shtëpi shqiptare, nën **Shtëpin e Topijvet.** qi përfshinte gjithë Shqipnin e Mesme. Mirpo si jua rrok mendja juve, se i kanë lanë Shqiptarët të shkelin vendin e 'tyne?(nx . . .) Në këtë kohë duhet t'u bëjmë të njoftun nx. se **Guiskardi** nuk mundi me e shkelun atë qytet as me përe, as me luftë, as me të mirë, as me të keq, por vetëm me hile e me dredhi, të cilën Shqiptarët pastaj e lanë me gjak. Mbassi fëmijë e kanë pamë në theatër **Karl Topinë,** atehere i pyet mësuesi qi të kallzojnë ç'kanë pa e ç'kanë kuptue e kështu zë e bisedon bashkë me nxânësit për **shtëpin e Topijvet:** krushqija qi bani **Roberti** me Tanush Topinë, princin e Shqipnis së Mesme, tue i dhanë për grue gocën e vet të birit të **Tanush Topis,** me qëllim qi ta gabojë për t'i marrë **Durrësin;** si i vrau dhanduerët, të bijën e vet e të birin e **Topis,** kur i thiri për gosti në Napël, nga shkaku se nuk e kreu qëllimin e vet; shpëtimi i dy djemëve të vegjël të 'tyne, **Karli e Gjoni;** si u-bá mbret **Karli** dhe muer gjakun e t'et tue vramë **Robert Guis-**

kardin.

Mandej u thotë mësuesi se nga këta nuk vujejt vetëm Durrësi, por të thuesh e gjithë Shqipnija e mesme, sepse hyjshin me anijet e 'tyne të lehta në gojnat e lumejvet dhe plaçkitshin ç'të gjijshtin e, sikur t'u kundërshtojë të të vritshin fare. Shifni pra sa popull barbar ka qenë ky, e sa ka vujejtun Shqipnija e jonë prej 'tyne; por me gjith atë gjyshnit t'anë, u bënë ball pakë së paku e, nuk i lënë të shkelshin gjith atdheun e 'tyne.

Mirëpo, shikoni këtu u thotë mësuesi, ne folëm më përpara se **Robert Guiskardi** erdhi e pushtoi disa pjesa t'Italis Jugore, d. m. th. **Normandët** paskan pasë ardhun prej një vendi tjetër. U thohet nx., tue e shënue edhe në hartën, se **Normandët** më përpara gjindeshin nëpër gjithë buzët e detit Balltik. Këtu duhet t'i lëmë nx. të thonë se ç'farë shtetesh janë nashti n'ato vende, kështu qi të kuptojnë se **Danmarkasit, Norvegjzët e Suedezët** janë stërnipnit e 'tyne. Mbassi ata rrojshin nëpër brigjet e detit, me ç'farë do të jenë marrë më tepër? Natyrisht nx. do të përgjigjen : **me voztari.**

Po, u thotë mës. ata kanë qenë voztarë të mirë, këta çdo vent, qi dojshin me e grabitë, i turrëshin me anijet e 'tyne edhe si e shkretojshin, ktheshshin prapë në vendet e 'tyne.

Tue u kallzue largësin e Balltikut prej brigjeve të detit Adriatik u thotë : shikoni një herë sa lark qi është Balltiku prej nesh e mendoni se si kanë ardhë ata këtu e ç'ishte shkaku . . .

Këtu lypset t'i nxisim nx. të kuptojnë se n'atë kohë bije të shpërngulunit e popujvet barbarë e një nga këta qenë edhe ke **Normandët**. Këta shpërngulëshin edhe më lehtë me anijet e 'tyne të shpejta.

Mës. Kush do të më thotë se kush ka qenë n'atë kohë një qytet me nam të math? Nx. : **Roma**. Mës. : Po këtë, si thoni ju, a e kanë lënë pa e plaçkitun Normandët? Jo se ata, kur ndigjojshin e brimojshin ndonji qytet të pasun, i turrëshin me të shpejtë për ta grabitun. Mës. Në këtë kohë ata kishin një kryetar, qi quhesh **Hastings**, bashkë me të cilën u-nisën të shkelin **Romën**. Mirpo, mbassi ky nuk i dinte mirë udhët, në vent qi të shkojë në **Romë**, shkoi në një qytet tjetër, në **Luna**, i cili gjindesh në veri të 'sajë.

Këtu tregohet dredhija, qi bëni **Hastingsi** për të pushtue **Lunan** : si u-bà i krishten, si hapi lajmin se vdiq e se donte

ta shtijshin në kishën e Lunas; ngjallja e 'tij në kishë e mizorinat e mëdha, qi bāni aty e brenda në qytet. Pas ksajë u thotë mësuesi, se nji kryetar 'tjetër i tyne, **Rollos**, shkoi në Francë e atje pushtoi njiift vende.

Këtu lihen nx. të gjykojnë se ç'farë mund të kenë bā ata në Francë: plaçkitjen e tmerimin e popullsis. Nj' aqë fort u-tremb Franca prej 'tyne se mos pushtonte të gjithë vendin, sa qi u-shtrenguen t'u falij disa toka n'anë të V. P. e **Rollos-i** mblodhi atëhere njerëzit e vet e shkoi me ndejtun atje.

A e keni ndigjue ju ndonji herë **Normandin e Francës**? Nx. bāhen t'a kuptojnë se **Normandia** ka marë emrin prej 'tyne.

Pastaj flitet për **Rollos-in** se ishte nji njeri shum i egër, saqi e kishin frikë gjithë **Normandët**, kështu qi ata u-zbutën e u-bānë të **krishtenë** prej Francezëvet. Përveç këtyne, u thotë mësuesi, këta tash u-mbështuellën të gjithë nëpër vendet e 'tyne.

Nji nga këta, qi quhesh **Rurik**, shkoi në **Rusi** dhe formoi shtetin e **Rusëvet**.

Mā në fund bāhet fund e krye nji përsëritje e nji përmbledhje e shkurtën e, si të mbarohet edhe kjo, urdhënohen nx. të nxjerin fletoret e historis: ua dikton mësuesi gjithë mësimin, që në fillim deri në mbarim shkurt e shkurt e gjanat mā me rāndësi, në mënyrë qi nxānesit tā këndojnë edhe vetë në shtëpi.

Kjo munt të bāhet edhe tue bā nji skicë në dërrasën e zezë e mandej ta shkruajnë nx. në fletoret, por kjo e fundit āsht shum e thatë, e āsht frikë se nx. mos ta harrojnë.

E. Selenica '33.

Vdekjet

Më 29-XII-932 ndërroi jetë Bajram Bica '31 nga Peqini. "Normalistit", i u-shkëput nga gjini nji filizë. I mjeri. Kush e din me sa shpresa qe mbushë Zemra e 'tij, kur mbaroi shkollën; por, qe, vdekja, qi s'harron njeri, e këputi. "Normalisti", ngushllon familjen e t'afërmit e 'tij.

Më 9. I. 933 ndërroi jetë Sulejman Goci '29 nga Krueja. I shkreti; vjet dha dhe provimet e stazhit e tamam në këtë kohë, kur atdheu priste punën e nevojshme prej 'tij, u-nda tue lanë të shkretë familjen e të dashtunit. "Normalisti", ndien

idhnin më të madhe e ngushullon familjen e t'afërmit e 'tij.

Më 7-II-33 ndërroi jetë Shaban Stafhasani nga Burgajeti i Matit e mësues në Fulqet (Mat), një arsimtar i ri, i cilli me plot zell ia kishte nisë punës së shëjtë. Por vdekja mizore, qi ka lanë sa punë mangut, ia rrëmbeu atdheut, taman kur po çilte fletët, dhe këtë lule. " Normalisti „ ndien një idhni të pashoqe e ngushullon familjen e t'afërmit e 'tij.

Bashkëpunimi

Më ra në dorë numri i parë i së përkohëshmes " Norma-
listi„. U-gëzova, kur e pash, jo për t'jetër, por tue menduë se
nji botim i dalun nga duërët e disa studentavet mbushi të pesë
vjetët e jetës.

Tue ndië këtë gëzim shoku, me të cilin po flisja, më tha:
t'erdhi mirë qi e pe të ridalun këtë rivistë pedagogjike, po a i
di mundimet qi hekin botuesit e saj? . . . I pyëtun nga unë,
filloi me m'i treguë gjatë e gjënë, mbassi atij i kishte qëllue me
i pa tue çfaqë theatra e koncerte për ndihmën materjale. Por
edhe për lëndën. qi i duhet kësaj, ai më tregoi mundimet, qi
bajnë këta djem për ngjeshjen e brumit të së përkohëshmes.

Themën e këtij bisedimi dëshiroj t'ua kallzoj në të vërtetë
edhe juve, o të ndershëm këndues. o të dashtun arsimtarë. për
me ju dhanë disa njohni për mundimin e këtyne nxânësuet, në
veprën e të cilëve, po ta shqyrtojmë vërtetë ashû si duhet, do
të gjejmë bula djerse të cilat në me mjetet qi kemi, duhet t'i
terim pak, në mënyrë qi të mos i ligshtojmë shum trupat e kë-
tyne filizavet të njoma.

Ndihmën, qi raudemi me u dhanë, seicili e ka në dorë;
kjo për sa i përket ndihmës landore. Por edhe për lëndë, qi do
kjo rivistë, ndër në mësuesët ka shum qi shkruajnë mirë dhe
përshtatshëm për çdo themë; për këtë jam i sigurtë. Vetëm nji
është qi na bân të hiqemi larg nga sfera e kësaj riviste: është e-
goizma, qi mund të ruhet e mbëshefun nën hijen e disave prej
nesh. Kjo më duket se nuk duhet të zâjë vend ndër mjetet edu-
kuësuet, qofshin Normalistë, Gjinnazistë a po të tjerë.

Në këtë të përkohëshme mund të shkrujë çdo njeri e për
çdo themë pedagogjike, kulturele a shkencore qi të dojë.

Në këtë mund të shkruiejnë mirë dhe me përfundim të pëlqyeshëm Normalistet për thema: qeverim shtëpije, qi përmbanë programi i shkollave fillore per vajzat; kështu edhe artikuj të tjerë për mësimet e ndryshme.

Gjithashtu edhe mësuesit Gjymnazistë, një lloj edhe ata të dalun nga Teknikja.

Po edhe Normalistët, qi kanë dalë qysh prej vitit 1924 e deri më sot, duhet të bashkëpunojmë me vllenzit e 'tyne më të vegjël e të mos kujtojnë se me mbarimin e shkollës mbaroi edhe detyra e 'tyne shognore. Pra të mos i harrojnë bankat, ku rrijshim më përpara, pse po n'ato po rrijnë edhe shokët e 'tyne, të cilët po e gatuëjnë këtë brum.

Qëllimi i im është qi të gjithë shka janë mësues të rrafim mendimet e 'tyne në këtë të përmuejshme pedagogjike tue u kallzuë edhe sistemet e methudhat e ndryshme të mësimit, qi kështu të mund të zgjidhet ajo më e përshtatshmjia e më përfundimtarja për vendin e ambjentin t'onë.

Po të jetë ky bashkpunim i arrihet me të vërtetë qëllimit kryesor, qi nuk është t'jetër, veç ideali i përbashkët për të mirën arsimore.

Nuk duhet pra të thomi se unë jam Gjymnazist a Teknikas e nuk shkruëj në të përkohëshmen "Normalisti," ose të thomi: "unë i kam mësue ata qi e drejtojnë këte rivistë, qysh të bashkëpunoj me një nxânsin t'im? . . ." Ky është një mendim shumë i gabueshëm.

Duhet pra t'i hedhim poshtë këta mendime, e, në mendofshim se të gjithë jemi një e kemi po një ideal, mendjet duhet të rrihen pa t'jetrë ndërmmjet 'tyne, në dashim qi të formojmë kulturën e përbashkët e t'ia mbërrimë qëllimit, për të cilën arsimit i ynë sot çfaq nevojën më të madhe, mbassi gjindet në periodën e ëndjes e të shtjellimit

Safa '30.

Kopshti dhe Trandafili i zhuritun

Drejtorit t'em të Fillores, arsimtarit plak, të
ndyerit Nikolia Mitaces, i cili vdiq në
Korçë në Vjeshtë të parë 1932

Po e shikoj . . . po . . . me ëndje dhe me habi se si
është tue lulëzue një kopësht i gjënë, i math dhe i bukur tejet.

Mbrenda ka gjithëfarë lulesh : luledielli, lule gojëluani, lule misiri e të tjera, . . . por ka edhe shumë trandofila të bukura. Rreth e përçark kopshtit gjinden pemë gjithëfarësh, nëpër të cilat fluturojnë për bukuri bilbilat e verdhë, që e mbushin ushëtimën e kopshtit madhështor me meloditë e 'tyne të këndshme . . . Njerës, duket të lumtun, pa ndonji kujdesje dhe me gjithë të mirat, shkelin me krenari mbi këtë kopësht të bukur, edhe në të katër anët shkëlqen një hyll, . . . një dritë madhështore.

— Deh, moj e hyjnueshme e padukun, çfarë është ky kopsht: parais toke a po parais Qielli?! . . . A thue këtu mbrenda nuk do të ketë fare idhnime dhe dëshpërime? A nuk nji fet fare prej këtyne njerëzve rrena, smira, pabesia dhe ahmarria e botës sonë?

. . . Uh, . . . jo! . . . S'ka vend plot me të mira. . . . s'ka njerës të ngopun me lumtuni, . . . s'ka lule pa brenga! . . . Ja atje tej shifet një manushaqe pak e venitun; më të djathtë një lule shqerre është me kokë t'ulun për tokë, thuej se hapësina ka rëndue tepër mbi të! Brij 'saj një lule gojëluani hap dhe mbyll pa dashun fletët e 'saja: ndoshta ka etje për ujë e don me përpimun dishka të lëngëshme. Më të majtë një lule dielli ul e ngrenë në kohë të caktueme kokën e 'saj dhe, kur merr drejtqendrim, ndigjohet një **o f s h**, . . . një **a h** i rëndë dhe i vrazhët.

. . . Hyj edhe unë mbrenda në kopësht dhe ec me çapa të rregullshëm e të matun. Kam frikë me e rëndue shumë trupin mbi këmbët e mija, se mos shkel për vdekje lulet e pafajshme, qi shtrihen an' e kënd kopshtit. Çdo gjë e verej me habi! Njerëzit nuk u-çuen me më shoqënie; ata rrijnë larg meje e më verejnë me sy të shtrembët. A thue se u kam prishun lumtënin e 'tyne?! Me gjithë atë unë ec, . . . ec gjithëmonë përpara. Kaloj përmes luleve e ato të gjitha përuhin kryet. Ndoshta më përshëndesin, por unë nuk i kuptoj. Vetëm mendja e ime mendon dishka, e dëshira nuk pajtohet me 'te. Mendja i thotë vehtes ndalo-u këtu dhe pyet dishka, por dëshira, — ah kjo e pangopun! — . . . e urdhëron vehten t'ime të shkojë përpara, se don me pa gjëna të bukura e të panjoftuna. E unë i përulem dëshirës dhe përsëri po ec, . . . ec nëpër kopsht e nuk ndalem! Një ç' është shkon nëpër medjen t'ime e kjo pyetje percillet me një **hesht** të dëshirës s'ime, dhe . . . kurgjâ t'jetër.

Iu afrova nji njeriut dhe i them : "mirë mëngjes, o njeri i Zotit!, Ai më verejti me të keq, rrudhi ballin dhe vetullat, përplasi këmbët, mblodhi grushtat e duervet dhe . . . kurgjâ. Iku me vrap tue pëshpëritun dishka. Unë përsëri nuk tutem, por báj punën e zakonëshme, d. m. th. po ec,

Ndalem nën hijen e nji drûje molle. Zgjas dorën e këpus nji mollë dhe e futa në gojë për me e kafshue, por . . . e hodha me nji herë për tokë, se ajo ishte shumë e idhët . . . Po vë veshin me kujdes për me ndigjue, se sipër mollës nji bilbil i verdhë filloi me këndue. Por, ah ! . . . nuk këndonte për gëzin, sikurse kujtojshem unë përjashta kopshtit. Ai këndonte nji melodi të mallëngjyshme, qi të bante, pa dashun, me lotue ! Largohem prej andej e po i bie rrotull kopshtit. Afrohem ke grumbujt e trandafileve dhe ndalem për me i shikue : disa shkëlqejshin nga bukuria dhe kishin erë shumë të këndëshme, kurse të tjerët ishin të venitun, . . . të vyshkun fare, gadi sa s'u kishin rënë fletët.

N' atë kohë nji insekt i dâmëshëm erdhi me sulm dhe i udrejdue nji trandafilit. Unë zgjata shkopin për me i rënë insektit, por shkopin, për mrekulli, s'mundesha me e ngritë, se pa pandehun ishte bân shumë i rëndë ! . . . Insekti zgjati grepin e 'tij të helmueshëm dhe i shkëputi trandafilin nji fletë e me të shpejtë iku. Por për ku ? . . . Ndejta edhe pak kohë dhe shof se trandafilin filloi me u-vyshkun e mâ në fund . . . u-venit fare ! Por për çudi nuk e humbi aspak erën e këndëshme

Shkova mâ tutje e mâ larg dhe pashë lule, zoq, njerës edhe kurgjâ t'jetër Vojta edhe nji herë ke grumbujt e trandafilave. Trandafilin, qi i këputi insekti nji fletë, kishte ende, erën e këndëshme. Afrohem t'u marr erë edhe trandafilave të tjerë të venitun, . . . por, jo, . . . ata nuk kishin fare. Mbas pak shof me habi se trandafilin i zhuritun dhe erëkëndëshëm e zmadhoi vëllimin e 'tij e pa pandehun nga qendra e 'tij duel nji bilbil i bardhë. Bilbili i mrekullueshëm filloi me këndue shumë këngë gazmore, dhe gjithë trandafilat e venitun muerën bukurin e mâ përparëshme; njerzit larg meje përqafeshin me buzë në gas, edhe unë gadi sa s'kërcejshem prej lumnis Por ah, ! Nuk shkoj shumë kohë e gazi u-prish, se Bilbili i mrekullueshëm fluturoj nalt, shumë nalt në qiell, për udhë të pasosun e të panjoftun, dhe trandafilin i venitun e erëkëndëshëm, qi nxorri

zogun e mrekullueshëm, shpërdau në hapësinë gjethet e 'tij, edhe vendi, ku rritesh, mbeti lakuriq e i shkretë!

St. Spasse, 32.

Sporti edhe mjeku

Nga praktika shtyhem të them se sporti ka edhe duhet të ketë një lidhje të ngushtë me mjekun. Sikurse e dijmë edukata fizike përgjithnisht mbështetet mbi ligjët e mbi shkencat biologjike të trupit të njeriut, mbi ligjët e mjeksis. Jo vetëm nga kjo por praktika na e kallzon se, për me u-bà një sport i arsyeshëm e higjienik me qëllim shëndetsuer ose edhe me qëllim për me u-ba një kampion, është nevoja që shpesh herë djelmoshat, tue u-praktikue në sport, ndeshin në gabime të stërvitjevet, e teprojnë ose nuk e përshtasin ashtu si e aqë sa duhet. Ndodh shpesh e shpesh që nxansit ose sportistat, tue i mbushë mushkënit e 'tyne e tue e pastruem gjakun me ajrin e pastër të fushavet sportive, rrëxohen, vriten keq, u thyhet ose u ndrydhet ndonji gjymtyrë e trupit, ftohen ose u ngjanë ndonji fjetër send në trup, etj. etj. Në të gjitha këto raste pra sportisti do t'i përplasë drejt për së drejti mjekut, i cili tashti me mjeshtrin e 'tij do të dijë se si me e drejtue sportistin, për me praktikue sportin e arsyeshëm e se si me e shërue atë të plaguemin ose të sëmundin.

Jo vetëm nga këto pikëpamje, por edhe nga të tjera, sporti ka një lidhje të ngushtë me mjekun ose me mjeksin. Lufta e Madhe ka lënë ndër ushtarët e oficerat e atëherëshëm mjaft nerva e gjymtyra të pime e të pazôjat për punën e vet dhe gjatë kë-saj lufte mjekët shumë të zotët në degën e 'tyne përdorën shumë barna për ringjalljen e këtyne nervave e gjymtyrave. Një nga këta barna shumë i mirë e i përshtatshëm i këtyne sëmundjeve, që u-përdor e që përdoret edhe sot, është **sporti mjeksuer**. Mirpo këtu me fjalët, sport mjeksuer, nuk kuptojmë të gjithë edukatën fizike, gjithë ushtrimet trupore, etj, por kuptojmë vetëm një degë të 'saj, d. m. th degën e **sportit mjeksuer**. Kjo degë përmbledh të fërkuemet, që u bënë sportistave, si bënëjat e ujit, t'ajrit të diellit dhe atë grup ushtrimesh, që shërben për të ndrequnit e të ringjallunit e organeve e të gjymtyrave të ndryshme të trupit të njeriut.

Në Shtetet Veriore t'Europës zbërtheu mbas Luftës një lulezim i gjallë e i vazhdueshëm botimesh (gazeta, revista e libra), ndër të cilat bisedohesh këjo degë e edukatës fizike. Por më disa vende të tjera t'Europës, me gjithë që nuk mungojshin fletoret e përditshme, nëpër të cilat botoheshin ndeshjet e fitimet e kampionvet të ndryshme, por mungojshin ato njohni shkencore, që kqyrin e që studjojnë këtë degë t'edukatës fizike, d. m. th. të fërkuemit, gjymnastikën higjienike dhe sportin e arsyeshëm. Me fjalët sport i arsyeshëm kuptojmë atë grup ushtrimesh e stërvitjesh të përditshme, që janë të përshtatuna mbas ligjëvet të higjienës e që janë të domosdoshme për me u-mbajtë njeriu në gjendje të mirë shëndetsoro për gjithëmonë. Sporti i arsyeshëm nuk duhet të jetë vetëm një veprim me qëllim **agonistik** e me qëllim ndeshjesh kampionatesh të ndryshëm, por më përpara të jetë një edukatë fizike e domosdoshme për grupet e institutet, të jetë një ushtrim, që t'edukojë bashkë me trupin edhe mendjen e shpirtin. Pra sporti si pjesë e edukatës fizike dhe e higjienës, që të mund të jetë i vlefshëm për organizmin e që të munda të na api atë përparim, që ne e paramendojmë e e presim si mbas shkencavet, duhet që ky sport të shqyrtohet prej mjekut. Mjeku sportist, d. m. th. mjeku specialist në degën e sportit, e ka ushtrinë mjeshtrinë e tij prej shumë kohësh në Gjermani, me emrin "**Sportarzt**". Në Shtetet Veriore t'Europës u-shpik në këtë mënyrë dega "**mjekësia sportive**".

Ndyrhymja mjeksore në fazat e ndryshme sportive është pa t'jetër e domosdoshme tue fillue nga gjënat më t'imita e në moshat më të vogla. Mjeku duhet të merret me këtë degë të rëndësishme të mjekësis, edhe aqë më mirë do t'ishte, sikur ai vetë të bëhet një sportist për me kuptue e me provue në vehten e vet të mirën e ushtrimit trupuer dhe me njoftë teorikisht e praktikisht gjymnastikën e vërtetë e sportin mjeksuer.

Nuk duhet të ndajmë pra sportin mjeksuer prej gjymnastikës së përgjithme, gjë që është e pamundun për edukatorin fizik (edukatori fizik duhet t'i përdori të dyja).

Mjeku modern duhet të ketë njohni për çdo degë të ndryshme të gjymnastikës dhe me e trajtue si një nga pjesët më kryesore të higjienës pozitive; ai duhet të ketë kaqë njohni të thella për këtë pjesë të mjeshtrisë së tij, sa që të dijë me ua urdhënuë në kohën e në vendin e duhur të shëndoshve e të

sëmundëve.

Pra, në qoftë se duem të nxjerrim një fitim prej sportit, si përmirësues e riformues të gjendjes së përgjithshme popullore, duhet qi mjekët e zotë t'i kqyrin se ç'po bájne sportistat, t'i këshillojnë e t'i drejtojnë, sikurse veprojnë edhe nëpër vende të tjera, ku sporti e përgjithnisht edukata fizike përparon dita me ditë.

Përkthye e shtuë prej

A. Lleshanakut '30.

Vjerrsha për shkolla fillore.

Harabelat e vegjel.

Ca zoq t'vegjël, harabela,
Mbetë pa nanë,
Nji hutí u-zhyt si fela
Me i ngranë.

Ciu, ciu zoqt në çerdhe qanë
E ranë përdhé,
Sikur dojshin me i thanë :
" Ç' ke me ne ? „

Ndihmoni të vorfnit!

Kur me turp trokit në derë,
" Tak, tak, tak „
Nji i vorfën, nji i mjerë,
S' t' dhimset pak ?
Tuj u-dridhun kur të vjen
Me gjetë hirë,
Pse mbyll derën dh'e përzën ?
S' ke mëshirë ? .

Qukapiku '33.

Lopa

1) Në fushë plot me bar,
Një lopë kullot e rri,
Nga shoqet është ndarë,
Shkon për në shtëpi.

2) Për në shtëpi shkon,
My, my, duke pallë,
Viçin s'e harron,
Po në gjí e kallë.

3) Me një kusí del

Zonja në shtëpi,

Lopën si e mbjel,

Viçin le e pi.

4) Viçi mirë si pi,

Veç lopën e ndajnë,

Plot bër e tagji

I hedhin mbasandaj.

J. Ngurza '29.

Vjollca

N'per bar e ferra

Mshehë pa madhshti,

Lshoj erë të kandshme

T'gjith m'donë tepri,

Pse une vjollca

Veç lulesh t'jera

Gzoi njerzit tuj thanun

Mbrini pranvera!

Pranvera

Me tjera lule

Vjollca sa bëni,

Bertiti t'madhe:

Pranvera n'brini

E zogj e bëca

T'gjith shend si vera

Mei' herë vikatën

Rrnoftë, rrnoftë pranvera.

Z. N. Pali '30.

Fjalë t'urta.

Shumë ndëgjo dhe pakë thuaj.

Gjete kishë të falesh!

Më sa ha pula koprën, kaq' e do motra motrën.

Umbars mali e polli një mi.

Mos thuaj gjithënjë se ç'mendon, por mendo se ç'thua.

Njëra dorë lanë t'jatrën dhe të dyja lajnë faqet.

Syri i fqinjit është gjithënjë i keq.

Gruaja të bën atë, që nuk mundet të ta bëjë as shejtani.

Sytë që nuk shikohen, shpejt harrohen.

Dardhën e ndykur e ha breshka.

Kij-i frikë, atij që të ka frikën.

Zoti na ruajtë nga lumi i trubull.

Tek kalle (fute) këmbët, të rënçin dhëmbët.

Pa guxim, asnjë përparim.

Të pështynç lart, të bije në fytyrë, të pështynç poshtë,
të bije gjirit.

Qesh hunda për buzën.

Ndize dritën, përpara se të zërë nata.
 Po gjete shesh, bëhe përshesh.
 I bije cylës me një vrymë.
 Po të përpiqen dy vezë, njëra do të thyhet.
 Kush i ndrron shpesh çesmat, thyen më në fund shtëmbën.
 Ç'ndëgjon në gjitoni (fqinjët), prite në shtëpi.
 Gjetkë kakarisin, gjetkë pjellin pulat.
 Dor' e mbyllur nuk ze miza
 Për hatër të thëllëzës, mos ia nxirr syn korbit.
 Frika bën këmbë, dhe uri ja dhëmbë.
 Duart e shumta janë të bekuara, po gojët e shumta të
 mallkuara.
 Ka mbetur rrip daulle (ka rënë ngusht në vobeksi).
 Ç'të duhet (lasma në Karabunarë.
 Dhëlpër e veshur me lëkurë qëngji.
 Më rrove të rrova brisku i berberit.
 Ngado që të shkonç, në Kuman do dalç.
 Nga trualli i lik ik, po nga njeriu i lik mos ik.
 Hyr në arapët, zgjith më të bardhin.
 Pula s'ke, me dhëlpër pse lufton?
 Mos u-bëj berber në kokët të botës!
 I zofi do, tellalli (kasneci) s'do.
 Shih nënën, merr-i të bijën
 Perëndija të ruajtë nga zabiti (oficeri) áxhami (i pastër-
 vitur), nga zengjini (pasanik) i ri dhe nga fukarallëku
 (vobeksija) në pleqëri.
 Hall me qe, hall me buaj ; buajt duan lerosur qet i ha
 zegali . . .
 Dhent e dhit e Zeres, nami i Kapllan Qeres.
 Bëj nënë të të ngajjë.
 Nji shkëndi ndez kaq male.
 Monastiri shëndosh, pa kollagjerë ka plot.
 Në të lënçin për prift, bëhu dhespot.
 Ty s'të qasin në fshat, ti kërkon të bijen e priftit.
 Ara në malt s'ke, dava me çakejt pse bën ?
 Do t'i themi dërrit dajo.
 Afër jemi, po s'piqemi.
 Hatëri të nxjerr nga gjëri (gjaja, pasja).
 Nuk bën miza mjaltë.

Ç'shpreson nga hallva e vdekur (njeriu i frikshëm).
Uji i qetë shpon malin.
Dora, që s'kafshohet, puthet.

Mbledhun prej
VII. Papathanasit

Për ata qi s'di hesht e për ata që din thuej ato që duhen.
E liga fluturon, dhe e mira çalon.

Përbuzja e lavdimeve është një dëshirë që të lavdohet
njeriu prapë.

Njeriu i mirë dëshironet, njeriu me karakter nderonet.

Fol mirë për të tjerët dhe nuk do të pendonesh kurrë.

Kur është njeriu i rreptë atje ku duhet, nuk është i rreptë
atje ku duhet.

Perëndija rrobet i ndanë si mbas të ftohtit.

Kusari dhe gënjeshtari vitin e parë gëzon.

Kur bisedojmë me miqt, duhet të kemi ndër ment se
nesër munt të bënemi armiq me 'ta.

Mos u-mburr kurrë me mënt, as me fis, as me ergjënd.

Mos u-mburr se din të shkruash, por duhet të dijsht
ç'të thuash.

Mos u-mburr kaqë me diplomë, se trutë nuk t'i ka ndërrue.

Mbledhun prej
Nofit Ciko

Anekdota

Dy miq kuvendojnë

- Shum i dobishëm është ky shiu i Vjeshtës së dytë; ç'gjin-
det mbrenda në dhé do të mbijë me një herë.
- Këjo është një fatkeqsi e madhe.
- Pse?
- Kam të mbulueme në dhé katër gra.

Në rrugë

- Më huan, të lutem, 50 franga?
- Nuk mbaj me vehte të holla.
- Dhe në shtëpi?
- Të gjithë mirë, falemi nderës!

Qumështshitësi

- Sa qumësht mjel për çdo ditë nga lopët t'ua?
- Pesëmëdhjetë okë.
- Dhe sa shet prej 'tyne?
- Tridhetë deri tridhetë e pesë okë, u-përgjigj qumështshitësi.

Përgjigje e pagueme

I ati pyet djalin e vet:

- Qysh? Je i zoti në zoologji? Më thuej të lutem, bir, i em, cila është ajo kafshë, që vjen në shtëpi e ngarkueme? Mbassi mendohet:—baba!!!

Squetësija e katundarit

Ludoviku i XVtë po inspektonte ushtërinë e vet.

Nji katundar, që kishte mbjellë bezele në një arë të tij e gjeti këtë plot me ushtarë Helvetianë, që po shetishshin nëpër to tue i shkelun me këmbë.

Zuni me një herë të bërtasi fort:

- Çudi!, çudi!
— Ç'ke, more zotni i mirë,-i tha një oficer,-që bërtet kështu? Katundari, pa i u-përgjegjë, po vijonte të bërtitte sa më fort: Çudi, çudi! sa që tërhoqi vërejtjen e mbretit.

Madhnija e tij i tha t'afërohet edhe e pyeti që përse bërtiti n'atë mënyrë.

— Unë, madhni, i u-përgjigj katundari, kishja mbjellë n'arën t'eme bëzelë edhe ato mbinë ushtarë. Nuk është këjo një çudi?

Squetësija e tij e bëri me qeshë mbretin, i cili urdhënoi të shpërblehet katundari shpejt e shpejt

Shpejtësi

— Jani — thotë zoja tue dalë — në qoftë se vjen ai zotnija, që do të marrim shtëpin me qira ose zoja e tij, t'iu thuesh të më presin. Nuk do të vonohem jashtë.

Mbas pak vjen një zotni e trokit në derët; Jani e hap.

— Jini zotnija, që do të merrni shtëpin me qira?

— Jo, u-përgjigj ai.

— Atëhere pra do të jini zoja e tij; urdhënoni mbrenda.

Në gjyq

Gjykatësi:— Kur se ti ngul këmbë se nuk ke qënë në pyll, si atëhere të pa rojtësi i pyllit mbrapa një peme?

I gjykuemi:— Pse pema nuk ishte mjaft e trashë.

Mbreti dhe katundari

Mbreti i Francës, Enriku i IVtë, kur ishte tue gjuejtun, e zgjati mjaft shëtitjen e tij në pyll.

Atje gjeti një katundar, që po rrinte ndën një pemë dhe e pyeti: Ç'bën aty?

- Pres të shkojë mbreti që ta shof.
- Eja pas meje në kal edhe do t'a tregoj unë shumë lehtë. Katundari e pranoi këtë edhe hipi në vithet e kalit. Në rrugë pyeti se qysh do të mundesh të njofti mbretin.
- Do të vështrojsh, tha Enriku, atë që do të mbajë kësulen në kokë, kur të gjithë i kanë hequn të tynet.
- Pas pak mbreti takoi me njerzit e vet të cilët, porsa e panë, i nxuerën kësulat.
- Tash pra, e pyeti mbreti katundarin, kush është mbreti?
- Për Zotin, u-përgjigj katundari. a do të jesh ti a unë, pse vetëm ne të dy jemi me kësulë në kokë.

Mbledhun prej

Vllas Papathanasit

Lajmet e shkollës

Festa e vitit të ri n'Internat, më 31 të Shëndreut 1932. — Programi e kësaj feste me parullën D. V. D. '33 që shpërndamë ditën e 31 Shëndreut. Në mbramje mbas darke të gjithë nxënësit, të mbrendëshëm e të jashtëm, u-mblodhën në sallën e bukës, në të cilën veç të t'jerave në fund qëndronte dhe një skenë e përgatitun. Këtë natë urdhnuen dhe disa nga mësuesit Normalistë të qytetit.

Së parit, si mbas programës, Z. V. Andoni, nëndrejtor' i Internatit, nisi fjalimin tue bërë që të gjithë të drejtoheshin kah ai. Për afër një orë rresht të gjithë mbetëm në heshtje, tue ndigjue e në fund Z. Andoni mbylli fjalimin po me fjalët e ëmbla të themës: " nuk po ju them, siç është zakoni, e gëzofshi vitin e ri, por **shiko natë e rri i ri**.. Duetrokitjet s'pushuen për mjaft kohë, e të gjithë mbetën të kënaqun, se sikur diçka ndiejshin së mbrendëshmi.

Mbas një pushimi të vogël u-luejtën pjesa të ndryshme muzikore prej nxënësve të shkollës.

Rendi '33 çfaqti komedin. "Dy shërbetorët me një pamje e me pjesa muzike ndërmjet.

Vjen ora a po çasti, kur do të hyjë viti i ri. Një heshtje e plotë mbretnon. Ulen llambat e në skenën e mbyllun me perde diçka është përgatitë. Vjen koha e caktueme e për një herë, n'atë çast kur vjeti 1932 na la lamtumirën, u-hap skena e përpara syve duket një trekandsh i madh i zbukuruem e i shkruem: D. V. D. '33. Kjo është parulla e mëçfët e Rendit maturant. Devedeasit,

(kështu thirret Rendi '33), t'ulun këmbëkryq, rrijsin, duket, nën hije të parullës së 'tyne.

Mbas kësaj pune këndohen letra urimesh të dërgueme prej parashkuesve Normalistë. Këndohet së pari letra e St. Spasses '32 bashkë me mësuesit Normalistë te Fushës së Dropullit. Mandej këndohet letra e R. Hoxhës '31, mësues në Bilisht. Ndigjohen duertrokijtje.

Pastaj Q. Guranjaku '33 përshëndeti motin e ri me një vjerrshë. Hapet një si punë fushate për t'u mbledhë ndihma për "Normalistin". Puna shkoi fare mirë, e "Normalisti", falnderon të gjithë atë që futën dorën në xhep për t'ë. Nder nxënësit u-shquen Xh. Ndreu '36, A. Tanefi '35 e K. Sevo '33, që paguen seicili nga 5 fr. ari; Z. Z. Vasil Andoni, Stiliano Gaxho e Karl Ljarja, profesorët t'onë, paguen të tre 20 fr. ari tue i sigurue "Normalistit", 60 fr. ari gjithsejt.

Mbas këtyne punëve u-këndue prej Z. Nëndrejtor një vjerrshë satirike, me anën e së cilës Zhiti H. '32 na uronte vitin e ri. Gazi e të përplasuna duersh ndigjoheshin gjithkah, pse Zhiti ia din msheftësit jetës së nxënësit. Të gjithë ngelën shumë të kënaqun e i luten Zhitit, që të mos harrojë dhe për vitin t'jetër.

Më në fund, kur gëzimi kishte mbërri në kulm, u-shpërndanë dhuratat e vitit të ri, që këta vjetë janë bërë si zakon në shkollën t'onë.

Më 7. I. '33 Z. Piro Minga, profesor i Ushtrimores së Normales, foli në klubin e Elbasanit për koedukacionin. Fjalimi zgjati mjaft e u-prit me duertrokijtje prej ndigjuesve.

Më 14. I. '33 Z. Kasem Bajrami foli në klub t'Elbasanit për zhvillimin e individualitetit e për naltësimin e grues Shqiptare. Fjalimi zgjati mjaft e u-mbulue me duertrokijtje.

Përsëri më 4. II. '33 Z. Piro Minga foli në klub për të mos rriturit e fëmijë drejt së drejti me ndjenja fetare.

Më 26. I '33, për pushimet e Bajramit të Madh, Rendi '33 shkoi në Tiranë, ku në Cineman "Nacional", shfaqti dramën "Fë e Kombësi", t'advokat Kr. Floqit, të cilën vjet e pat luejtë ky rend me sukses të madh n'Elbasan.

Rendi '33, i udhëhequn prej Z. V. Andonit, e bëri punën e vet si duhet, e të gjithë pasardhësit duhet, natyrisht tue ndjekë

dhe parullën e Shkollës s'onë: "nalt e mâ nalt e mirë e mâ mirë,, ta kenë si shembull. Veç kësaj ky rend e mbarë gjithë shkolla i falen nderit Ministris s'Arimit, e cila dha përkrahjen e duhur.

Më 11. I. '33 Shkolla e jonë i pushoi mësimet për 10 ditë nga shkaku i njëj sëmundjeje, qi u-përhap në qytet. Mësimet nisën prapë më 21 të Kallëndorit.

Më 12. III. 33 Z Kasem Bajrami, profesor i Shkollës s'onë, u-martue me zonjushën Drita Toto. "Normalisti,, i dërgon urimet e veta e lut të trashigohen.

Më 21. XII. '32 nisi kampionati i basketboll-it ndërmjet klasëve dhe mbaroi më 8. III. 933.

Më 13.III.933 nisi kampionati i futboll-it ndërmjet klasëve dhe mbaroi më 30. III. 933. Sikurse futboll-in, kështu dhe këto dy loja i fitoi Rendi '33, i cili duket sheshazi se mban kryesin, jo vetëm si rend, por edhe në çdo send t'jetrë.

Më 5. III. '33 Shkolla Normale bëni një ndeshje futboll-i me Shkollën Tregtare në Vlonë. Përfundimi qe 2 : 1 me fitim të shkollës Tregtare. Falnderojmë shkollën Tregtare për mirëpritjen qi u bëni lojtarëve t'onë.

Më 13-IV-'33 erdhën këtu nxânësit e Shkollës Tregtare për me përsëritë lojën me Shkollën t'onë. Në mbramje Z. V. Andoni, kur të gjithë qemë mbledhë në sallën e bukës, u uroi mirëseardhjen shokëve t'onë. Mandej foli mjaft kohë për sportin, për dobin qi sjell ky mâ fort në punë morale e mendore.

Z. Andoni e zgjati fjalimin mjaft e shkoi mandej gjatë prej njëj bashkimi sportiv në një bashkim kombëtar tue i quejtë të dy si detyra të nxânësve. "Nxânësit janë shembulla mâ e naltë për popullin,, tha Z. nëndrejtor.

Të nesërmen në mëngjes u-bâ një ndeshje volibolli ndërmjet Tregtares e Normales. Fitoi Tregtarja.

Fjalimi u-mbyll me duertrokijtje të nxehta. Mandej u-luejtën pjesa muzikore.

Mbas dreke u-ba ndeshja e futbollit, për të cilën të dy palët janë për t'u-lavdue, sidomos në pikpamje morale. Përfundimi qe 2 : 1 në fitim të Normales. Nxânësit e Tregtares erdhën si shokë e shkuen si vëllazën.

Muzeu i Shkollës Normale

Posta e jonë.

Z. H. Ballshi—Mallkastër—Muerëm letrat dhe pesë fr. ari, qi na dërguet. Ju falemi nderit shum. Do të vëprojmë si na shkrueni.

Z. A. Domini—Korçë—Kemi marrë letrat t'ueja dhe 40 fr. ari. Ju falemi tepër. Kujdesi i juej u-baftë shembull për të tjerët. Do të vëprojmë si na shkrueni.

Z. Koço Stefani—Odriçan—Ju falemi nderit shum për kujdesin, qi rrëfeni për "Normalistin," Dhetë fr. ari i muerëm.

Z. Zef Pali—Shkodër—Muerëm letrën t'uej qi, na gëzoi pa masë. Presim me padurim ndonji shkrim.

Z. P. Flezi—Mat—Kemi marrë letrat t'ueja të dashtuna. Do të vëprojmë si na shkrueni, Kujdesi i juej qoftë shembull për të tje.ët.

Z. St. Spasse—Dervicjan—Gjithë letrat e shkrimet t'ueja i kemi marrë. Ju falemi nderit shum. Do të vëprojmë si na shkrueni.

Z. V. Nasto—Çatistë—Kemi marrë shkrimin t'uej, ju falemi nderit shum. Lutemi mos vononi për ndonji t'jetrë.

Z. A. Çanga—Peshkopi—Muerëm letrën t'uej. Ju falemi nderit shum.

Z. H. Hodo—Vlorë—Kemi marrë letrat t'ueja. Ju falemi nderit

Z. I. Ngurza—Vlorë—Muerëm letrën dhe pesë fr. ari, qi na dërguet. Ju falemi nderit shum.

Z. I. Kobo Borshi—Mallakastër—Letra e juej e mbushun plot me fjalë të mira na ra në dorë bashkë me ndihmën prej 5 fr. ari. Normalisti është shum i lumtur dhe pret me kënaqsi dëshirën t'uej.

Z. Vilas Papathanasi—Mallakastër—Muerëm letrën dhe artikullin t'uej. Perkraha e juej e nxehtë qoftë shembull për gjithë të tjerët.

Z. M. Ahmeti—Dhuvjan—Muerëm letrën dhe 5 fr. ari. Ju falemi nderit pa masë.

Ju lutemi shum gjithë atyne, qi janë ngarkue me të shpërndamen e Normalistit, të na dërgojnë emnat e pajtimtarve. M'është t'jetrë ju lutemi gjithë lexuesave, qi të mos harrojnë se "Normalisti," ka nevojë dhe për ndihmë morale.

Vonesa e "Normalistit," vjen jo vetëm nga ai shkak, qi e dini, por edhe nga mungesa e lëndës.